

Fragmenta ex commentariis in epistulam ad Ephesios

Eph. i 1 Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ.
ἀκούσωμεν τί καὶ Ὁριγένης φησὶ περὶ τούτου εἴ ἢ διὰ πρόθεσις τὸ ὑπηρετικὸν ἐμφαίνει (ὥσπερ ἐπὶ πλείων ἐξητάσαμεν διηγούμενοι τὸ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, τιθέντες καὶ τὰς φαινομένας ἡμῖν εἰς τοῦτο ἀνθυποφοράς), ζητητέον πῶς ἀπόστολός ἐστι Παῦλος Χριστοῦ Ἰησοῦ οὐκ ἐκ θελήματος Θεοῦ ἀλλὰ διὰ θελήματος Θεοῦ. ὁ μὲν οὖν τις ἐρεῖ, μὴ πάνυ ἀκριβοῦν πανταχοῦ τὸν Παῦλον τὰ τῶν προθέσεων ἰδιώματα, ὅπερ αὐτὸν ποιεῖν καὶ ἐπ' ἄλλων σημαιομένων. ἄλλος δέ, διαφορὰν εἰδὼς τοῦ «διὰ Θεοῦ» καὶ τοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, ἐρεῖ ὅτι ἄτοπον ἂν ἦν εἰ ἐγγράπτο Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ Θεοῦ· εἰ δὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὑπηρετικὸν ἐστίν, ἡγουμένου ὄντος αὐτοῦ τοῦ χρωμένου αὐτῷ, οὐκ ἂν εἶη τοῦτο ἄλογον. ἐπιστήσεις δὲ καὶ περὶ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ εἰ δύναται τάσσεσθαι ἐπὶ Χριστοῦ· ἴν' ὥσπερ ἐστὶ Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ οφία, οὕτως ἦ καὶ θέλημα αὐτοῦ, Θεοῦ ὑπόστασιν ἔχον αὐτόν· ἐὰν δέ τι ἀπεμφαῖνον φαίνεται οὐσιώσθαι λέγειν τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, ἐπιστησάτω εἰ μὴ ἢ δοκοῦσα ἀπέμφασις παραπλήσιός ἐστι καὶ ἐπὶ δυνάμει Θεοῦ καὶ οφία Θεοῦ καὶ λόγου Θεοῦ, καὶ ἀληθεία καὶ ἀνα τὰ εὐ καὶ ὁδοῦ· παραπλήσιος γάρ μοι δοκεῖ τυγχάνειν περὶ πάντων τούτων, ὡς οὐσιωμένων ἐν τῷ μονογενεῖ Λόγῳ. 2 Eph. i 1b [τοῖς ἀγίοις τοῖς οὖσιν καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.] [Ὁριγένης δέ φησὶ] ἐπὶ μόνων Ἐφεσίων εὐρομεν κείμενον τὸ τοῖς ἀγίοις τοῖς οὖσι· καὶ ζητοῦμεν, εἰ μὴ παρέλκει προσκείμενον τῷ τοῖς ἀγίοις <τὸ> τοῖς οὖσι, τί δύναται σημαίνειν. ὅρα οὖν εἰ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Ἐξόδῳ ὄνομά φησιν ἑαυτοῦ ὁ χρηματίζων Μωσεῖ τὸ <ὁ> ὢν, οὕτως οἱ μετέχοντες τοῦ ὄντος γίνονται ὄντες, καλούμενοι οἶονεῖ ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ εἶναι· ἐξελέξατο γὰρ ὁ Θεὸς τὰ μὴ ὄντα, φησὶν ὁ αὐτὸς Παῦλος, ἵνα τὰ ὄντα καταργῆ. καὶ ζητήσει τις, πῶς τὰ ὄντα καταργεῖ· ἀλλὰ ἀκούωμεν ἐπιφέροντος αὐτοῦ τὸ ὅπω μὴ καυχῆται πᾶσα ἀρξὴ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. ἐὰν γάρ τις μετεσχηκῶς τοῦ εἶναι, ἐπιλαθόμενος τῆς μετοχῆς, ἑαυτῷ καταχαρίσεται τὴν τοῦ εἶναι αἰτίαν, καὶ μὴ τὴν πᾶσαν εὐχαριστίαν ἀναφέρει ἐπὶ τὸν ἐκ τοῦ μὴ εἶναι τὸ εἶναι αὐτῷ ὅμοιον καὶ κατ' εἰκόνα χαρισάμενον, τότε καταργεῖται τὸ ὄν. [i 3] εὐλόγητος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλόγησας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ. ὁ μὲν τις ἐρεῖ, διὰ τὰς ἐν Λευιτικῷ καὶ Δευτερονομίῳ εὐλογίας καὶ εἴ ποτε ἄλλοθι τῆς γραφῆς τοιαῦται εἰσὶν ἀναγεγραμμένα, πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἐκείνων δέ, λέγεσθαι τὴν πνευματικὴν εὐλογίαν· ὡς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμᾶς εὐλογοῦντος οὐκ ἐν σωματικῇ ὁμοίως ἐκείνοις εὐλογίᾳ, ἀλλὰ πνευματικῇ. καὶ οὕτω γε ἐκδέχονται οἱ ἑτερόδοξοι, νομίσαντες ἂν καὶ ἀφορμὴν τοῦ διακόπτειν τὴν θεότητα ἐκ τοιαύτης ἐκδοχῆς λήψασθαι. ἡμεῖς δὲ παραστήσαντες ὅτι οὐδὲ ἐπὶ τῶν κατὰ νόμον δέδονται αἱ εὐλογίαι, εἰ σωματικῶς νοηθεῖν, τοῖς πεπιστευμένοις κατὰ τὸν νόμον καὶ ὑγιῶς βεβιωκέναι, ἐλέγξομεν τοὺς οὕτως ὑπειληφότας ἦτοι ψεύδεσθαι τὸν τὰς εὐλογίας δεδωκότα, ἢ τὸ μὴ ἀπὸ τῆς προχείρου ἐκδοχῆς νοοῦμενον ἐπηγγέλλαι τοῖς βιώσασι καθὼς προσέταξεν. ἀκόλουθον γὰρ ἐστὶ τῷ ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστὶ καὶ τὰς ἐν αὐτῷ εὐλογίας εἶναι πνευματικάς. οὐ τετεύχασι δὲ σωματικῶς τῶν εὐλογιῶν, φέρ' εἰπεῖν, οἱ προφηταὶ· οὐ γὰρ ἐδάνειαν ἔθνη πολλοὶ ἄνθρωποι περιελθόντες ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγίοις δέρματιν, ὑπερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεα καὶ πηλαῖοι καὶ ταῖ ὄπαῖ τῆ γῆ, οὐδὲ εὐλόγηται ἐν πόλει ἢ ἐν ἀγρῷ· ἀλλ' οὐδὲ αἱ ἀποθῆκαι αὐτῶν εὐλόγηται, ἅς οὐδὲ ἐκτήσαντο τὴν ἀρχὴν. καὶ ὅρα εἰ μὴ ἐκ τούτων ἀναγκάσομεν τοὺς ἄλλως νοοῦντας μεταθέσθαι (εἰ τηροῖεν τὸ ἀξίωμα τοῦ τὰς εὐλογίας δεδωκότος Θεοῦ) πρὸς τὸ πνευματικῶς αὐτὸν δεδωκέναι αὐτὰς τοῖς μακαρίοις ἑαυτοῦ. οὐ μόνον δὲ πᾶσα εὐλογία πνευματικὴ ἐστὶν ἢ ἐν εὐλόγηται

Παῦλος καὶ οἱ παραπλήσιοι αὐτῶ, καὶ οὐδεμία αὐτῶν σωματική, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. ἔπρεπε γὰρ τούτοις ὧν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖ ὑπάρχει, θη αὐρίζου ἐν ἐν οὐρανῶ καὶ τὴν καρδίαν ἔχουσιν ὅπου ἐστὶν αὐτῶν ὁ θη αὐρό, καὶ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις τῶν πνευματικῶν τυγχάνειν εὐλογιῶν. πῶς δὲ ἤδη ἐστὶν εὐλογήσας ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν πάσῃ εὐλογία πνευματικῇ καὶ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ἄξιον ἐπισκέψασθαι· οὐ γὰρ εἴρηται «ὁ εὐλογήσων» ἡμᾶς, καὶ ὅρα εἰ δύναται τὸ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις εἶναι ἀντὶ τοῦ «ἐν τοῖς νοητοῖς καὶ ἔξω αἰσθήσεων» οὕτω γὰρ καὶ θη αὐρίζει τις ἐν οὐρανοῖ, καὶ τὴν καρδίαν οὐκέτι ἔχει ἐπὶ γῆ, τουτέστιν ἐν τοῖς ὑλικοῖς καὶ σωματικοῖς, ἀλλ' ἐν οὐρανῶ, τῇ νοητῇ φύσει αἰεὶ αὐτῇ ὁμιλῶν. ὑπὲρ δὲ τοῦ ἀκριβέστερον θεωρῆσαι ἡμᾶς, ἀμφοτέρω εἴρηται περὶ τῆς εὐλογίας, καὶ ὅτι ἐστὶ πνευματικὴ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· καὶ πρὸς τούτοις ὅτι ἐν Χριστῶ, οἶονε ἐν τῷ Λόγῳ καὶ τῇ Σοφίᾳ καὶ τῇ Ἀληθείᾳ καὶ τῇ Δυνάμει. 3 Eph. i 4b [εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ.] [Ὁριγένης φησὶ] ζητήσαι δ' ἂν τις πρὸς τὸ εἶναι τινὰς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον τοῦ Θεοῦ εἰ μὴ τὸ προφητικὸν ἐναντιοῦται τούτῳ λέγον οὐ δικαιοθήεται ἐνώπιον οὐ πᾶ ζῶν· εἰ δὲ κατενώπιον τοῦ Θεοῦ πᾶ ζῶν οὐ δικαιοθήεται, πῶς κατενώπιον αὐτοῦ ἔσονται ἅγιοι; εἰ γὰρ ἅγιοι καὶ ἄμωμοι ἔσονται, καὶ δικαιοθήσονται. ἐπὶ τὴν ἀμφιβολίαν τις καταφυγῶν τοῦ προφητικοῦ ἔρει, τὸ μὴ δικαιοῦσθαι κατενώπιον τοῦ Θεοῦ πάντα ζῶντα τοιοῦτό τι σημαίνει οἶονε ὅλος καὶ ἔξ ὅλου τοῦ ἑαυτοῦ χρόνου οὐ δικαιοθήεται κατενώπιον τοῦ Θεοῦ τῷ πάντως ἡμαρτηκέναι ποτέ, ὅπερ ἐὰν οὕτως ἔχη οὐ κωλύει τὸ εἶναι τινὰς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐκ διορθώσεως τοιοῦτους γεγενημένους· ἢ καὶ τό, <εἰ> μὴ πᾶ ζῶν, ἀλλ' οὖν γέ τινὰς δικ<αι>οῦσθαι. [i 5] ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν. ἦτοι τὸ ἐν ἀγάπῃ τῷ προορίσας συναπτέον, ἢ ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ ἐν ἀγάπῃ πρὸ καταβολῆς κόσμου προορίσας ἡμᾶς ἐν υἰοθεσίᾳ <διὰ> Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν ὥστε ἡμᾶς εἶναι ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ. δηλοῖ δὲ τὸ ὄνομα τῆς «υἰοθεσίας» τὸ μὴ φύσει εἶναι υἱοὺς τοῦ Θεοῦ τοὺς προορισθέντας ὑπ' αὐτοῦ· οὐκ ἂν γοῦν ταχθεῖ τὸ ὄνομα τῆς υἰοθεσίας ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος, ἀλλ' ἐπὶ τούτων οἱ λαβόντες τὸ <π><εῦ>μα τῆς δουλείᾳ εἰ φόβον ἀποδόντες τὸν φόβον ἄξιοι γίνονται ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀκοῦσαι οὐκέτι ὑμᾶ λέγω δούλου, οἱ καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνουσι τὸ πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας. ὅτε δὲ τις τὸν Υἱὸν λαμβάνει οὐ πρότερον ἐσχηκῶς αὐτόν, τότε καὶ τὸ πνεῦμα κεχώρηκε τῆς υἰοθεσίας· οὕτως γὰρ διὰ Χριστοῦ ἡ υἰοθεσία ἡμῶν ἐπισέρχεται. ἐπὶ τῷ μέντοιγε εἰς αὐτόν κατανησῆσαι ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς ἐν υἰοθεσίᾳ διὰ Χριστοῦ· τούτοις γὰρ ἐπιφέρεται τὸ εἰς αὐτόν. [i 5b] κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ. τὸ τῆς «εὐδοκίας» ὄνομα οὐ πάνυ τι τετριμμένον ἐν τῇ τῶν Ἑλλήνων συνηθείᾳ νομίζω ὄν, ὠνοματοποιῆσθαι δὲ ὑπὸ τῶν ἑρμηνευσάντων· ἐχρήσαντο γὰρ τῇ λέξει ἐπὶ τῶν προφητικῶν, ὡς ἐν τῷ πδ' ψαλμῶ, εὐδόκη α Κύριε τὴν γῆν οὐ, καὶ ἐν ρε', μνήθητι ἡμῶν Κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ οὐ· καὶ ἐν τῷ Ἀμβρακίου, καὶ ἐὰν ὑποτείληται οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ. πλὴν ἡ εὐδοκία ἐμφαίνει τὸ «εὖ» καὶ τὸ «δοκεῖν» ὥστε μὴ ἂν λεχθῆναι ἐπὶ τῶν δοκούντων ἡμῶν οὐ καλῶς, ἀλλ' ἐπὶ μόνων τῶν ἐπαινετῶς δοκούντων. ζητητέον οὖν πῶς ἐν ἀγάπῃ προορίσας εἰς υἰοθεσίαν οὐς προώρισεν ὁ Θεός, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ προώρισε· καὶ ἀπόδειξιν εὐρέτεον τοῦ εὐδοκίαν εἶναι τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐπὶ τούτοις· καὶ γὰρ ἐπὶ τῷ ἐπαινεῖσθαι τῆς εἰς τοὺς σωζομένους χάριτος αὐτοῦ τὴν δόξαν εὐδόκησεν αὐτοῦ τὸ θέλημα. 4 Eph. i 6 [ἐν τῷ ἡγαπημένῳ.] [Ὁριγένης φησὶν] «ἡγαπημένος» ἀπλῶς λέγεται ὁ Σωτὴρ· ἐπεὶ κἂν πλανῶνται οἱ ἄνθρωποι περὶ τὴν τῆς δικαιοσύνης κατάληψιν καὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς σοφίας, πλὴν πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν «ἀγαπᾶν» οφίαν καὶ ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην. διὰ τοῦτο

«ἡγαπημένος» λέγεται ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ, πάντων ἀγαπώντων τὰ ἐπινοούμενα αὐτῷ, ἢτοι δὲ σφαλλομένων τοῦ σκοποῦ ἢ ἐπιτυχανόντων· ὡσπερ πάντες τεθήπασι τὸν Θεόν, σφάλονται δὲ οἱ ἀποπίπτοντες τῆς ὑγιοῦς ἐννοίας περὶ τοῦ Θεοῦ. [i 7] ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων. ἀπολύτρωσις <ἦ> λύτρωσις γίνεται τῶν αἰχμαλώτων καὶ γενομένων ὑπὸ τοῖς πολεμίοις· γεγόναμεν δὲ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις τῷ ἄρχοντι τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν πονηραῖς δυνάμεσι, καὶ διὰ τοῦτο ἐδεήθημεν ἀπολυτρώσεως καὶ τοῦ ἐξαγοράζοντος ἡμᾶς ἵνα ἡμᾶς ἀπαλλοτριωθέντας αὐτοῦ ἀπολάβῃ· ἔδωκεν οὖν ὁ Σωτὴρ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν λύτρον τὸ ἑαυτοῦ αἷμα· διόπερ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων. τῇ ἀπολυτρώσει ἔπεται ἡ ἄφεσις τῶν παραπτωμάτων, πρὶν ἀπολυτρωθῆναι τινα οὐκ ἐνδεχομένης αὐτῷ γενέσθαι ἀφέσεως παραπτωμάτων. πρῶτον οὖν ἀπολυτρωθῆναι ἡμᾶς δεῖ καὶ μηκέτι εἶναι ὑπὸ τῷ αἰχμαλωτεύσαντι καὶ κεκρατηκότι, ἵνα ἐλευθερωθέντες καὶ ἔξω γενόμενοι τῶν (ἴν' οὕτως εἶπω) χειρῶν αὐτοῦ, ἐπ' ὠφελείᾳ δυνηθῶμεν λαβεῖν τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων καὶ θεραπευθέντες ἀπὸ τῶν τραυμάτων τῆς ἁμαρτίας ἐνεργῆσαι κατ' εὐσέβειαν καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς. [i 8] κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς χάριτος αὐτοῦ ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς. ὁ νοήσας τί ἐστὶ χάριτί ἐτε εω μένοι καὶ οὐκ ἐξ ἔργων, καὶ υγκρίνων παραπτώματα παραπτώμασι, βλέπει ἂν κατὰ τὴν λέγουσαν παραβολὴν περὶ τῶν πεντακοίων καὶ πεντήκοντα δηναρίων τίς ὀφείλει πλείονα χάριτος ὁμολογεῖν τῷ συγχωρήσαντι τὸ χρέος οἰκοδεσπότη. ἔτι δὲ θεωρῶν πῶς οὐκ ἄξια τὰ παθῆματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸ τὴν μέλλουσαν ἀνακαλυφθῆναι εἰ ἡμᾶς, τὸν πλοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος συνίδοι ἂν, καὶ ὡς ἐπερίσσευσεν οὕτως ἐπὶ τοὺς κλητοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς, μάλιστα τοὺς ἀλλοτρίου τῶν διαθηκῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ξένου τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ, τῷ παραπτώματι τοῦ Ἰσραὴλ ἐλκυσθέντας ἀπὸ τῆς πατρικῆς χρηστότητος ἐπὶ τὴν σωτηρίαν· ἔτι δὲ μᾶλλον τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς τοὺς μακαρίους μείζον' <ἂν> τις κατανοήσῃ θεωρῶν τὸ οὐκ οἶδατε ὅτι ἀγγέλου κρινοῦμεν; καὶ τὸ εἰ ἂ ἐπιθυμοῦ ἵνα ἀγγελοὶ παρακύψαι, καὶ τὸ περὶ τοῦ ἐπὶ πᾶσι λεγομένου ἔσσεσθαι δὲ ἵνα ὡ ἐγὼ καὶ ὑ ἐν ἐ μὲν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧ ἴν. οὗτος δὲ ὁ πᾶς πλοῦτος τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς τοὺς ἁγίους, ἀπὸ τινος ἀρχῆς ἐπιχορηγούμενο καὶ αὔξων καὶ πληθυνόμενος, ἢτοι ἀντιφιλοτιμούμενον καὶ συμπαρακτεινόμενον κατὰ τὸ δυνατόν ἔχει τὸν τυγχάνοντα τῶν προειρημένων, ἢ ἀπολείπομενον κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ποιεῖν πάντα τὰ ἐπιβάλλοντα. εἰ μὲν οὖν ἀπολείποιτό τις, οἶονεὶ κενὴ γένοιτο' ἂν πρὸς τὸν τοιοῦτον ἡ χάρις· εἰ δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ ἀνελλιπῶς ποιήσῃ, λέγοι ἂν τὸ ἀποστολικὸν ἡ χάρις αὐτοῦ ἢ εἰ ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη. 5 Eph. i. 9 [ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ ἢν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν.] [Ὡριγένης φησὶ] τί τὸ πάση σοφίᾳ καὶ μετὰ τοῦτο τί τὸ φρονήσει; κέχρηται τῇ λέξει καὶ Ἰησοῦς ἐν τῇ Σοφίᾳ, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ πᾶ α οφία παρὰ Κυρίου καὶ μετ' αὐτοῦ ἐτιν εἰ τὸν αἰῶνα. εἴ τις οὖν κατενόησε τὰ βλεπόμενα καὶ τίνα τὰ ἐν αὐτοῖς ἢ καὶ ἔξω αὐτῶν μὴ βλεπόμενα, καὶ κατακερματίσας τῷ λόγῳ ἰδίᾳ τὰ ἀόρατα καὶ ἰδίᾳ τὰ ὄρατα ἐξετάζοι τὴν σοφίαν ἢ τὰ πάντα πεποίηκεν ὁ Θεὸς (πάντα γὰρ ἐν οφία φησὶν ὁ Δαβὶδ ἐποίη α), οὗτος τὴν παρὰ Κυρίου πᾶ αν <ἂν> ἐπιβλέπει οφίαν. ἀλλ' εἰκόσ τινα ἀπογόνοντα τὸ ἦδη δύνασθαι ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει γενέσθαι τὸν ἔτι τὸ σῶμα τοῦτο περικείμενον, κατακούοντα δὲ καὶ τοῦ ἐκ μέρου γινώκομεν καὶ ἐκ μέρου προφητεύομεν, προσκόψειν τῷ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ὡς κατακεχαρισμένως μᾶλλον ἢ ἀληθῶς εἰρημένω· ἵνα γὰρ καὶ ἐν σοφίᾳ γνωρισθῇ Παύλω καὶ τοῖς παραπλησίοις αὐτῷ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐν πάσῃ σοφίᾳ γνωρίζεται πάντα αὐτῷ ἐκ μέρου γινώσκοντι καὶ ἐκ μέρου

προφητεύοντι. ὄρα οὖν εἰ μὴ πρὸς τὴν ζήτησιν ταύτην ἄλλη διαστολή τῆς ἀναγνώσεως ἀρμόζει τῶν κατὰ τὸν τόπον οὕτως ἔχουσα· εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ ἢς ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἢς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει· ἐνθάδε καταπαύσας τὴν τούτου τοῦ τόπου διαστολήν, ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς οὕτως ἀναγνώσεται τὸ γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ὥστε τὸ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει μὴ ἐφαρμόζειν τῷ γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἀλλὰ τοῖς ἀνωτέρω. ἐχαρίτωσε γὰρ ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ ἐν πάσῃ τῇ ἑαυτοῦ σοφίᾳ καὶ τῇ αὐτοῦ φρονήσει ὁ Θεός· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἡγαπημένῳ ἔχοντες τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει τοῦ Θεοῦ ἐλάβομεν ταῦτα· καὶ ἐν πάσῃ σοφίᾳ αὐτοῦ καὶ φρονήσει τετυχήκαμεν τῆς ἀφέσεως τῶν παραπτωμάτων, περισσεύοντος αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει· ἅπερ πάντα πεποίηκε, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ. ἐὰν δὲ ἦ καὶ ἡ προτέρα ἀνάγνωσις, τοιοῦτος ἀποδοθήσεται λόγος, μὴ ἐναντιοῦ μενος τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐκ μέρους γινώσκων καὶ τοῦ διώκοντα καταλαμβάνειν· ἐν πάσῃ τῇ ἑαυτοῦ σοφίᾳ καὶ φρονήσει ὁ Θεὸς ἡμᾶς ὠκονόμησε, γνωρίσας τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ. ἵνα γὰρ δυνηθῶμεν γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ καὶ τοῦτο χωρῆσαι ἐξισχύσωμεν, ὡμα ταπεινώσωμεν περικείμενοι, πάσης σοφίας Θεοῦ οἰκονομούσης ἡμᾶς χρῆζομεν. καὶ εἴπερ τὸ τῶν μυστηρίων ὄνομα ἐπὶ τῶν θείων καὶ ἀπορρήτων καὶ μὴ ἐπιτηδείων φθάνειν εἰς πολλοὺς παραλαμβάνεται, δηλονότι καὶ περὶ τῶν σωθησομένων θελήματι τοῦ Θεοῦ μυστηρίου ἔχεται· τὸ γὰρ πολὺ πλῆθος τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ κέκρυπται τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, καθὼς φησὶν ὁ Δαβὶδ, ὡ πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε, ἢ ἔκρυψα τοῖς φοβουμένοις ἐ. ἐπίστησον δὲ εἰ διαφέρει «προορισμός» καὶ «πρόθεσις,» ὡς μετὰ τὸν προορισμὸν τὴν πρόθεσιν γίνεσθαι· ὥστε οἷον κατὰ μὲν τὰ ἐννοήματα τοῦ Θεοῦ γίνεσθαι τὸν προορισμὸν, κατὰ δὲ ταῦτα ἤδη τὴν περὶ ὧν προώρισε πρόθεσιν οὐσιωμένων πως ἐπακολουθεῖν καὶ εἰς ἔργον ἐρχομένων τοῦ προορισμοῦ· ὅθεν καὶ πρότερον μὲν γέγραπται τὸ ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν, δεύτερον δὲ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ ἦν προέθετο ἐν αὐτῷ. ἐξεταστέον δὲ τί ἐστὶ τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν· τούτῳ δὲ παράκειται τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου παρὰ τῷ αὐτῷ λεγόμενον Παύλῳ, ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέτειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ὥσπερ δὲ ὁ καιρὸς τοῦ παραλαβεῖν τὴν πατρῶαν κτῆσιν τὸν κληρονόμον γενόμενον ἐν ἡλικίᾳ ἀνδρὸς πλήρωμα ἂν πως ὀνομάζοιτο τοῦ χρόνου αὐτοῦ ἢ τοῦ καιροῦ αὐτοῦ, οὕτως ἐν πληρώματι τῶν καιρῶν γένοιτ' ἂν ὁ διὰ τῶν φερουσῶν ἐπὶ τὴν τελειότητα ὁδῶν καὶ προκοπῶν καταντήσας ἐπὶ τὸ δύνασθαι τὰ προωρισμένα καὶ προτεθειμένα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀγίοις λαβεῖν. 6 Eph. i 10 ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν Χριστῷ τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ. [Ὡριγένης φησὶ] τὸ ὄνομα τῆς «ἀνακεφαλαιώσεως» εἴρηται ἐπὶ τῶν τραπεζιτικῶν καὶ τῶν παραπλησίων συμπηφιζομένων λόγων καὶ εἰς ἕν κεφάλαιον συναγομένων δόσεων καὶ ἀναλωμάτων ἢ λήψεων, ὅθεν οἶομαι καὶ τὸν ἀπόστολον ἐνταῦθα κεχρηῆσθαι τῇ λέξει. πολλῶν γὰρ ὄντων λόγων τῆς οἰκονομίας τῶν ἐν οὐρανοῖς καὶ διοικήσεως τῶν ἐπὶ γῆς, πάντων, ἅτε ἐνός τοῦ σύμπαντος κόσμου μερῶν τυγχανόντων, συμπνεόντων καὶ συννευόντων εἰς ἕν ἀποτέλεσμα, «ἀνακεφαλαίωσις» ἐστὶν ἐν τῷ Χριστῷ. οὐ μόνον γὰρ οἱ κατακερματισμοὶ τῶν οἰκονομωμένων καὶ οἱ καθ' ἕνα λόγοι τῶν διοικουμένων εἰσὶν ἐν τῷ Θεοῦ Λόγῳ καὶ τῇ Σοφίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωσις καὶ (ὡσὰν εἴποι τις) συγκεφαλαίωσις πάντων. «κεφάλαιον» λέγεται πολλάκις καὶ τὸ περιληπτικὸν νόημα· κεφάλαιον γοῦν, φησὶν, ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, καὶ κεφαλαίον ἐν ὀλίγοις πολλά.

κεφάλαιον δὲ λέγεται, ὡς οἶμαι, ἀπὸ τοῦ καὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν ἅπαντα ἔχειν ἐν αὐτῇ καὶ τὰ ὅλα ἡμῶν τῆς ζωῆς αἰσθητήρια ὡς ἐν κεφαλαίῳ. 7 Eph. i 11 [τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλήν τοῦ θελήματος αὐτοῦ.] [Ῥωριγένης φησὶν] ὅσα ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς καὶ πράττει καὶ ἐπιτελεῖ, ταῦτα πάντα κατὰ τὴν ἰδίαν βουλήν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐνεργεῖ· οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ὃ δύναται αὐτὸν ποιῆσαι πράξαι τι παρὰ τὴν βουλήν τοῦ θελήματος αὐτοῦ· πάντων γὰρ κρατεῖ καὶ ἄρχει τῶν ὄλων. ἵνα δὲ τὸ περιεσκεμμένον ὁ Παῦλος παραστήσῃ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ γινομένων, προέταξε τοῦ θελήματος τὴν βουλήν. πάντων γὰρ μᾶλλον ὁ Θεὸς μετὰ βουλῆς πάντα ποιεῖ. διόπερ πάντα ἐνεργεῖ κατὰ τὴν βουλήν τοῦ θελήματος αὐτοῦ. 8 Eph. i 13 ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες [τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ.] [Ῥωριγένης φησὶν] ἐν ᾧ (δηλονότι Χριστῷ) πρὸς ἑτέροις ἀκούσασι καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, ὅσπερ ἀληθείας λόγος τὸ εὐαγγέλιόν ἐστὶ τῆς σωτηρίας ὑμῶν, <ἐν ᾧ> καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ. δόξει δέ, ὡς πρὸς τὴν φράσιν, τὸ δεύτερον ἐν ᾧ παρέλκειν, ὅπερ καὶ αἴτιον γεγένηται τοῦ δοκεῖν ὅτι, κρεμαμένου τοῦ διανοήματος, ἢ ὑποτακτικῆς φράσις οὐκ ἐπενήνεκται. οὐχ οὕτω δὲ ἔχει· ἔλεγε δὴ τις τῶν πρὸ ἡμῶν, ἀπὸ τῆς πολλῆς περὶ τὸν Ἰησοῦν ἀγάπης τὸν Παῦλον συνεχέστατα αὐτοῦ μεμνήσθαι καὶ ὡσπερὶ παρελκόντως, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐστὶν ἰδεῖν κατὰ τὸ ἐν ᾧ. πάνυ δὲ κατὰ τοὺς Ἐφεσίους ἐστὶ, κεκοινωνηκότας ἀπορρήτων λόγων ὑψηγομένου τοῦ Παύλου, τὸ ἀκούειν ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. οὐκ οἶμαι γὰρ τοὺς τοῦ κηρύγματος μόνου ἀκηκοότας, καὶ τοὺς λόγους τῶν πραγμάτων μὴ παρειληφότας ἐν διηγήσει καὶ τραν<εῖ> ἀναπτύξει, ἀκούειν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. διαφέρει γὰρ ὁ λόγος καὶ τὸ κήρυγμα, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις ὁ Παῦλος διδάσκει λέγων, καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖ οφία λόγοι ἄλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεω· κάκεῖ γὰρ παρατηρητέον ὅτι ἕτερον λέγει εἶναι τὸν λόγον ἑαυτοῦ τοῦ κηρύγματος ἑαυτοῦ. ἐξεταστέον δὲ καὶ <εἰ> ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ κεῖται τὸ ἀκηκοέναι τινὰς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἵνα τὸ παρατήρημα ἀκριβέστερον κατὰ τὸ βούλημα τοῦ Παύλου φανῇ. ἀλλὰ ποῦ τὸ μὲν «εὐαγγέλιον» ὀνομάζεται παρατηρητέον, <παρατηρητέον> δὲ καὶ τὰς προστιθεμένας αὐτῷ λέξεις, οἷον κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἢ ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢ εὐαγγέλιον αἰώνιον, ἢ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας τῶν Ἐφεσίων· ἢ ἀπλῶς «εὐαγγέλιον», ὡσπερ ὅταν λέγῃ περὶ τοῦ Λουκᾶ ὁ Παῦλος, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πατρῶν τῶν ἐκκλησιῶν. σφραγίζεται δὲ τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ πᾶς ὁ ἀκούσας τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, ὄντα εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀκούοντος καὶ πιστεύοντος· ὡς εἰ ἀκούσαι μὲν, μὴ πιστεύσαι δέ, οὐκ ἂν σφραγισθεῖ. ἄλλος δὲ τις ἐρεῖ ὅτι εἰ καὶ πιστεύσαι μὲν, μὴ ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προκόπτοι ὡς ἀκούειν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, οὐδ' οὕτως ἂν χωρήσαι τὴν τοῦ πνεύματος ἐπαγγελίας τοῦ ἁγίου σφραγίδα, <ἢ>τις ἐστὶν ἀληθῶς ἐκτύπωσις καὶ τράνωσις τούτων ἃ πρέπει ἐκτυποῦσθαι καὶ τρανοῦσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς ἐπαγγελίας ἁγίου πνεύματος. ζητητέον δὲ καὶ εἴ που εἴρηται πνεῦμα ἐπαγγελίας ἅγιον, καὶ τί ἐκδεκτέον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἅγιον. οἶμαι τοίνυν ὅτι ὡσπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, γενόμενον ἐπὶ τινι, ἅγιον ποιεῖ, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς οφίας σοφόν, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς υνέεω συνετόν, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαγγελίας εἶναι πως ἤδη ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ. [i 14] ὃ ἐστὶν ἄρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ. ζητήσεις εἰ πᾶς ὁ μετέχων ἁγίου πνεύματος μετέχει τοῦ πνεύματος τῆς ἐπαγγελίας, ἢ μόνος ὁ ἀκούσας λόγου ἀληθείας, ὄντος εὐαγγελίου σωτηρίας, καὶ πιστεύσας, οὗτος λαμβάνει τὸ τῆς ἐπαγγελίας πνεῦμα ἅγιον· ἔτι δὲ καὶ τούτοις ἐπιστήσωμεν, εἰ πᾶς ὁ μετέχων ὁπόσωπε πνεύματος ἁγίου ἔχει τὸν ἄρραβῶνα τῆς

κληρονομίας. βέλτιον δὲ νοεῖν ὅτι, ὡσπερ ἐπὶ τῶν συνωνουμένων τι καὶ διδόντων ἀρραβῶνα κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ποσότητος τοῦ ὄλου ἀργυρίου δίδεται ἀρραβῶν, οὕτως κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐκάστου προεγνωσμένων ἀγίου μελλόντων ἀγαθῶν δίδεται ἀρραβῶν τῆς κληρονομίας, ὡς ἀπὸ τοῦ ἀρραβῶνος τὸν δυνάμενον κατανοεῖν διαφορὰς τῆς δυνάμεως τοῦ ἀρραβῶνος καὶ ἀρραβῶνος ἤδη ἂν ἀποφύνασθαι περὶ πλείονος καὶ ἐλάττονος κληρονομίας τῆς ἀποκειμένη τοῖς Χριστοῦ συγκληρονόμοις. ὡσπερ δὲ ὁ ἀρραβῶν τῆς κληρονομίας οὐχὶ ἔξω τι ἡμῶν ἐστίν (ἐν γὰρ ἐκάστῳ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαγγελίας ἐστὶ τὸ ἅγιον, ὁ ἀρραβῶν τῆς ἐπαγγελίας), οὕτως ἡ κληρονομία οὐκ ἔξωθεν ἐστὶ τοῦ κληρονομοῦντος, ἀλλ' ἐν τῷ νῷ τοῦ κληρονομοῦντος καὶ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ· οὐδὲν γὰρ τῶν ἔξωθεν συγκρίνεσθαι δύναται τελειότητι νοῦ θεωροῦντος κάλλη Σοφίας καὶ Λόγου Θεοῦ καὶ Ἀληθείας. τοῦτο μέντοιγε τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἅγιον, ὅπερ ἐστὶν ἀρραβῶν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, ἐπὶ τοῦ παρόντος δίδεται τοῖς ἀγίοις, ἵνα ἀπολυτρωθῶσι καὶ περιποιηθῶσι τῷ Θεῷ, καταρτιζόμενοι εἰς ἔπαινον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. τὸ δὲ εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ πρὸς τῷ ἀποδοδομένῳ δύναται καὶ τοιοῦτο δηλοῦν, «ἐπὶ τῷ ἐπαινεῖν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἕκαστος, νῦν μὲν τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαγγελίας λαμβάνων ἀρραβῶνα τῆς κληρονομίας, ὕστερον δὲ αὐτὴν τὴν κληρονομίαν» οὐ μέντοι (ὡς ἂν τις ὑπονοήσαι σημαίνεσθαι ἐκ τῆς λέξεως) ὡς χρῆζοντος τοῦ Θεοῦ τῶν ἐπαινούμενων τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς μεγίστων ἀγαθῶν περιγινομένων τοῖς θεωρηκόσι τὸ ἐπαινετὸν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ δυναμένοις σιωπᾶν αὐτό, ἀλλ' αἰεὶ πρὸς τῷ εὐφραίνεσθαι ἐν τῷ ὑμνεῖν αὐτὸ γινομένοις. 9 Eph. i 15–17 [Διὰ τοῦτο κάγω, ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ τὴν εἰς πάντας τοὺς ἀγίους, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν μνησίαν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῶῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας.] [Ὡριγένης φησὶ] δόξει σόλοικον εἶναι τὸ ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας εἰ μὴ ὡς ὑπερβατὸν αὐτὸ ἀποδῶμεν· διόπερ τὸ ἐξῆς τῆς συμφράσεως οὕτως ἔχειν οἰόμεθα διὰ τοῦτο κάγω ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας, καὶ τὴν εἰς πάντας τοὺς ἀγίους, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν μνησίαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῶῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως ὑμῶν καὶ τὰ ἐξῆς. εἰ ὁ πατὴρ ὑποκειμένου καὶ οὐσιώδους ἐστὶ πατήρ, λέγεται δὲ καὶ τῆς δόξης πατήρ, δηλονότι ἡ δόξα ὑποκειμένον τί ἐστὶ καὶ οὐσιωμένον· καὶ μήποτε ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὡσπερ ἐστὶ Λόγος καὶ Σοφία καὶ Ἀλήθεια καὶ Εἰρήνη καὶ Δικαιοσύνη, οὕτω καὶ Δόξα· καὶ εἴ ποτε ὤφθαι ἀναγράφεται Δόξα Θεοῦ, οὐκ ἄλλο τι νοητέον ὤφθαι ἢ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. τὸ μὲν οὖν πνεῦμα τῆς σοφίας σοφὸν ποιεῖ, τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἀποκαλύψεως περιαιρεῖ ἀπὸ τῆς καρδίας τὸ κάλυμμα, ἵνα ἀνακεκαλυμμένῳ τις προὐπῶ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενο τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφῶται ἀπὸ δόξης εἰ δόξαν. οὐδεὶς οὖν μὴ σοφὸς ἔχει πνεῦμα σοφίας, καὶ οὐδεὶς τῶν ἡνίκα ἀναγινώκεται Μωϋσῆ κάλυμμα ἔτι ἐχόντων ἐπὶ τὴν καρδίαν ἤδη εἴληφε τὸ τῆς ἀποκαλύψεως πνεῦμα· εἰ μὴ <ᾠ>ρα τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας προσότητι τῶν θεωρημάτων τῆς σοφίας διαφόρως σοφοὺς ποιεῖ, καὶ ποσότητι τῆς περιαιρέσεως τῶν ἐπὶ τοῖς γράμμασι καλυμμάτων οὐχ ὁμοίως διακονεῖ τὴν ἀποκάλυψιν ὧν περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. πρὸς τούτοις ἀκουστέον τὸ ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας· εἰ γὰρ μὴ ταυτόν ἐστὶ γνῶσις Θεοῦ καὶ ἐπίγνωσις Θεοῦ ἀλλ' ὁ ἐπιγνώσκων οἰοῖ ἀναγνωρίζει ὃ πάλαι εἰδὼς ἐπελέληστο, ὅσοι ἐν ἐπιγνώσει γίνονται Θεοῦ πάλαι ἤδεσαν αὐτόν· διόπερ μνηθῆνται καὶ

ἐπι τραφή ονται πρὸ Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆ γῆ. ἐμφαίνει δὲ τὴν ἀσώματον φύσιν καὶ νοητὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸ τὸ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας. [i 18–20] εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. [Ὡριγένους] ἡ κλήσις τοῦ Θεοῦ ἐλπίδα ἔχει, ἣν χρὴ γινῶναι ἀπὸ πολλῆς προσοχῆς βίου καὶ ἐντρεχείας νοῦ· καὶ ἡ κληρονομία αὐτοῦ πλοῦτον ἔχει δόξης πολλῆς ἐν τοῖς ἀγίοις ἄνω τόποις. ᾧ κατὰ τὴν εὐχὴν τοῦ Παύλου δίδεται τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀποκαλύψεως, αὐτὸς εἴσεται τὰ ἀποκείμενα τοῖς καλουμένοις καὶ θεωρήσει τὰ ἐλπιζόμενα, ὄντα πλοῦτον δόξης τῆς κατὰ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, ἣν δίδωσι τοῖς ἐπὶ τὴν ἀγίαν ταύτην καλουμένοις κληρονομίαν. ζητήσεις δὲ εἰ ἔστι καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς τῶν ἀγίων κληρονομία, ὡς καὶ οὕτως νοεῖσθαι τοὺς κληρονόμους τοῦ Θεοῦ, ἵνα, ὡσπερ λέγομεν κληρονόμους χωρίων καὶ κληρονόμους οἰκιῶν τὴν κληρονομίαν τάσσοντες ἐπὶ τῶν κτημάτων, οὕτως νοήσωμεν καὶ τοὺς κληρονόμους τοῦ Θεοῦ. καὶ ἔχεται γὰρ τοιαύτης διανοίας ὁ λέγων νόμος τοῖ δὲ υἱοῖ Λευὶ οὐ δώ εἰ κληρον ἐν μέ ω τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ μερὶ αὐτῶν, λέγει Κύριο, καὶ ἀλλαχοῦ Κύριο κληρονομία αὐτῶν. γίνεται τοίνυν ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ νῷ τῶν ἀγίων τὰ τοσαῦτα τῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας καὶ τοῦ Λόγου αὐτοῦ χωρησόντων ὑπερβάλλοντι μεγέθει δυνάμεως Θεοῦ τῷ εἰς τοὺς ἀγίους καὶ πιστεύοντας. οὐ γὰρ τῆς τυχοῦσης δυνάμεως ἀπὸ Θεοῦ ἡμῖν χρεια ἐστὶν εἰς τὸ εἰδέναι τί ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀγίοις, ἀλλὰ μεγέθους δυνάμεως αὐτοῦ ἐγγινομένου εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐγγινομένου κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς πάντων κρατούσης ἰσχύος αὐτοῦ, ἥτις κράτος ἰσχύος αὐτοῦ παρὰ τῷ Παύλῳ νῦν ὠνόμασται· ταύτη δὲ τῆ ἐνεργεία τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ χρησάμενος ἐνήργησεν ἅ ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. [i 20–23] καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὄνομα ζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῆ ἐκκλησία, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. σωματικῶ χαρακτήρι ἡγητέον ταῦτα εἰρησθαι, οὐχ ὡς καθεδρῶν τινων ἢ θρόνων αἰσθητῶν κειμένων ἐν οὐρανοῖς ἐφ' ὧν καθέζεται ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς· οὕτω γὰρ νοοῦντες οὐκ ἂν τῆς θείας φύσεως ἀξίως ταῦτα λέγοιμεν. οὐδὲ γὰρ αὐτῷ Θεῷ σωματικῶς ὑπόκειται ἡ γῆ καθεζομένῳ ἐν οὐρανῷ, ὡς ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. πῶς γὰρ ὁ οὐρανὸς θρόνος εἶναι δύναται, τῆ σπιθαμῇ αὐτοῦ μεμετρημένος; καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ τῆ δρακί αὐτοῦ ἐμπεριειλημμένη; φησὶ γὰρ ὁ Ἡσαίας τί ἐμέτρηε τῆ χειρὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν οὐρανὸν πιθαμῇ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; ἡγοῦμαι οὖν καὶ τὸ πλησίον εἶναι Θεοῦ καὶ τὸ πόρρω αὐτοῦ νοητά, πάντων μὲν τῶν ἀγίων καὶ κατὰ βούλημα τοῦ πατρὸς τῶν ὄλων βιούντων καὶ ἐγγιζόντων Θεῷ, τῶν δὲ ἀσεβῶν πόρρω αὐτοῦ τυγχανόντων, περὶ ὧν φησὶν ὁ προφήτης ἰδοὺ οἱ μακρύνοντε ἑαυτοὺ ἀπὸ οὐ ἀπολούνται. ὡσπερ οὖν νενόηται τίς ὁ πλησίον Θεοῦ καὶ τίς ὁ πόρρω αὐτοῦ, οὕτως ἡγητέον τοὺς μὲν ἀγίους ἐν τοῖς δεξιοῖς εἶναι αὐτοῦ λέγεσθαι τοὺς δὲ ἀσεβεῖς οἰοῦναι ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, ὡσπερ καὶ ὁ σωτὴρ φησὶ τῆ εἰ τὰ πρόβατα ἐκ δεξιῶν τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. ἀλλὰ καὶ τὸ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοιοῦτόν ἐστὶν «ιδρύσας καὶ βασιλείαν αὐτῷ καὶ ἀρχὴν δωρησάμενος,» καθ' ἣν ἐπιστατεῖ καὶ ἄρχει τῶν ἀγίων, ὠφελῶν αὐτοὺς καὶ μεταδιδούς ἑαυτοῦ, ὁ ὑπεράνω πάντων γενόμενος Ἰησοῦς διὰ τὴν φιλάνθρωπον εἰς

πάντα οικονομίαν. πολλά μὲν οὖν τὰ ἄρχοντα καὶ ἡγούμενα τῶν δεομένων τῆς παρ' αὐτοῦ ἐπιστασίας καὶ πολλά τὰ ἐξουσιάζοντα καὶ πολλά τὰ κυριεύοντα, πολλά δὲ καὶ τὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως μεταδιδόντα, τινὰ μὲν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, τινὰ δὲ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐνεργήσοντα· οὐδὲν δὲ τούτων ἄρχει ἀρχὴν ἡλικίην ὁ υἱός. δεῖται γὰρ πάντα τὰ ἄρχοντα αὐτοῦ ἄρχοντος αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ἐξουσίαι βέλτιον ἐξουσιάζουσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ὄντες τοῦ Χριστοῦ, ὑπερεχούσης τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως παρὰ πᾶσαν τὴν λοιπὴν δύναμιν· ἀλλὰ κἂν ἄγῃται τινα ἐπὶ συμφέρουσαν δουλείαν ὑπὸ τῶν καλῶς κυριευόντων, ἀνάγκη ταῦτα τὰ κυριεύοντα λαμβάνοντα τὴν ἐπιστήμην τοῦ κυριεύειν ἀπὸ τοῦ κυρίου τῶν κυριευόντων κυριεύειν ὧν κυριεύει. ὅθεν ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν τὸν Χριστὸν ἐκάθισεν αὐτὸν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· εἰκὸς γὰρ εἶναι τινα καὶ ἄρρητα καὶ ἀνεκδιήγητα κατὰ τὴν διάταξιν τῶν ὄλων ἡμῖν οὐ ληπτὰ ὀνόματα ὀνομαζόμενα, τινὰ μὲν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ <τινὰ> ἐν τῷ μέλλοντι. πόθεν δὲ τῷ ἀποστόλῳ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἢ ἀπὸ τοῦ ἀποκαλύψαντος αὐτῷ ἁγίου πνεύματος; πῶς δὲ εἴρηται καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐξεταστέον, φανεροῦ ὄντος ὅτι μυρίοι ὅσοι εἰσὶν οἱ ἔτι ἀνυποτακτοῦντες τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. οὕτω γὰρ ἔτι ὁρῶμεν τὰ πάντα ὑποτεταγμένα· καὶ τὸ δεῖ δὲ αὐτὸν βαλεῦν ἄχρι οὗ ἂν θῇ πάντα τοῦ ἐχθροῦ ὑπὸ τοῦ πόδα αὐτοῦ δηλοῖ τὸ μηδέπω πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ εἶναι. ὁ μὲν οὖν τις ἐρεῖ ὅτι κατὰ πρόγνωσιν εἴρηται καὶ τοῦτο. ἕτερος δέ, τὴν κατάταξιν τοῦ Θεοῦ ἢ κατατάσσει ἕκαστον εἷς τι τάγμα παριστάς, ἐρεῖ τόδε· πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὅσα τῆς τάξεώς ἐστι τῶν ὑποτασσομένων. καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῆ ἐκκλησία, ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, <τὸ πλήρωμα> τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. σῶμα Χριστοῦ εὐρίσκοντες λεγομένην τὴν ἐκκλησίαν, ζητοῦμεν πότερον ποτε, ὡς παρὰ τὴν κεφαλὴν τὸ λοιπὸν σῶμα, ὄργανον τῆς κεφαλῆς δεῖ αὐτὴν νοεῖν, ἢ ὡσπερ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα, οὗ σώματος μέρος ἐστὶν ἡ κεφαλὴ, οὕτως Χριστοῦ σῶμά ἐστι ψυχούμενον ὑπὸ τῆς θειότητος αὐτοῦ καὶ πληρούμενον ὑπὸ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἢ πᾶσα ἐκκλησία Χριστοῦ, ἢ ἄλλως πως δεῖ ταῦτα ἐκλαμβάνειν. ἐὰν μέντοιγε τὸ δεύτερον ἦ, ἔσται τὸ μὲν ἀνθρωπικώτερον αὐτοῦ καὶ αὐτὸ μέρος τυγχάνον τοῦ ὅλου σώματος, τὸ δὲ θεῖον καὶ ζωοποιῶν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν ἢ ὡσπερὶ ψυχούσα αὐτὴν δύναμις θεία. πῶς δὲ ἡ ἐκκλησία οὔσα σῶμα Χριστοῦ πλήρωμά ἐστι τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου θέλομεν γινῶναι, καὶ διατὶ οὐ λέγεται τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληροῦντος ἀλλὰ τοῦ πληρουμένου. δόξει γὰρ ἀκολουθότερον ἂν εἰρησθαι τὸ τὸν Χριστὸν εἶναι τὸν πληροῦντα, οὐχὶ δὲ τὸν πληρούμενον· αὐτὸς γὰρ οὐ μόνον νόμου ἐστὶ πλήρωμα, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν πληρωμάτων ἐστὶ πλήρωμα, οὐκ ἂν χωρὶς αὐτοῦ τινὸς πλήρους γινομένου. ὅρα δὲ εἰ δύναται πρὸς ταῦτα οὕτως ἀπαντῆσαι ὁ λέγων ὅτι, καθάπερ διὰ τὴν πολλὴν σχέσιν καὶ κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὰ λογικὰ ὡσπερ πλήρωμά ἐστι πάντων τῶν λογικῶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὕτως καὶ αὐτὸς ὡσπερὶ πλήρωμα εἰς ἑαυτὸν ἀναλαμβάνει, πληρέστατος ἀποδεικνύμενος καθ' ἕκαστον τῶν μακαρίων. καὶ ἵνα γε σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ἐννόει βασιλέα μὲν πληρούμενον τῆς βασιλείας καθ' ἕκαστον τῶν ἀυξόντων τὴν βασιλείαν, κενούμενον δὲ ταύτης ἐν τοῖς ἀφισταμένοις· τούτου τοῦ βασιλέως οὐδὲν δὲ ὅλως ἀρμοδιώτερον τῇ Χριστοῦ φιλανθρώπῳ ἐστὶ βασιλεία, ἐκάστου τῶν συμπληρούντων αὐτὴν εὐεργετουμένων ὑπ' αὐτοῦ λογικῶς καὶ τελειουμένων, οἵτινες προσφεύγοντες αὐτῷ συμπληροῦσιν αὐτοῦ τὸ σῶμα, κενὸν πως ὄν ὅτε λείπει τῶν εὐεργετουμένων. διὸ πληροῦται ἐν πᾶσι τοῖς προσιούσιν ὁ Χριστός, λείπων τούτοις πρὶν προσέλθωσιν. [ii 1-5] Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν, ἐν αἷς ποτε περιπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα

τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ <ή>μεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἤμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ· ὁ δὲ Θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει διὰ πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἦν ἡγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ. τὸ ἐξῆς ἐστὶ· καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ ὁ Θεός, πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἦν ἡγάπησεν ἡμᾶς· καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, ἐν οἷς ποτε περιεπατήσαμεν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἤμεν φύσει τέκνα ὀργῆς, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ. τὸν δὲ σύνδεσμον τοῦ τόπου ὁ δὲ Θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει ἡγοῦμεθα ἥτοι παρεμβεβλήσθαι μάτην ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἢ ὡς ὑπ' ἰδιώτου τῷ λόγῳ Παύλου μὴ θεωρηθῆσαι παρέλκοντα. σαφῶς δὲ θάνατος τῆς ψυχῆς εἶναι λέγεται τὰ ἁμαρτήματα, ἐκ τοῦ καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. καὶ ἐπεὶ ἴδιόν ἐστὶ τῆς γραφῆς ὄνομα τὸ «παραπτώμα», ἐξεταστέον εἰ διαφέρει τῆς «ἁμαρτίας», καὶ μάλιστα ἐπειδὴ ἐνθάδε συμπεπλεγμένως εἴρηται τὸ καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. καὶ ζητοῦμεν εἰ τὰ κακῶς ἡμῖν ἤδη τετελεσμένα «ἁμαρτία» ἡμῶν λέγονται, αἱ δὲ ἀρχαὶ τούτων, οἶονεὶ μηδέπω πτώματα οὔσαι ἀλλ' ὀδεύουσαι ἐπὶ τὸ καὶ πεσεῖν ἡμᾶς, «παραπτώματα.» καὶ τάχα διὰ τοῦτο ἐν τῷ ὀκτώκωι δεκάτῳ λέγεται ψαλμῷ παραπτώματα τί ὑνὴ εἰ; τῷ τὸν συνιέντα τὰς ῥίζας καὶ τὰς ἀρχὰς ἁμαρτημάτων οὔσας «παραπτώματα» δύνασθαι ἂν καὶ φυλάττεσθαι πρὸς τὸ μὴ ὑποπεσεῖν καὶ ταῖς «ἁμαρτίαις.» τί ἐστὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου περιπατεῖν, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κρείττονος κόσμου ἐφ' ὃν οἱ ἅγιοι σπεύδουσιν; ὁ μὲν οὖν τις ἀπλούστερον αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου ἡγήσεται τὸν συμπαρεκτεινόμενον χρόνον τῆς τούτου τοῦ κόσμου ἀπ' ἀρχῆς μεχρὶ τέλους κατασκευῆ. ἄλλος δὲ ἐκ τοῦ ἐξῆς ὑπονοήσει μὴ ἄρα ὁ αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἄρχων τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας καὶ ὁ αἰὼν τοῦ κόσμου τούτου, ἐπεὶ ὡς καθ' ἐνὸς τέτακται ταῦτα πάντα, λέγοντος Παύλου ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος· καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας δὲ τὸ ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνετῶτο πονηροῦ νομίσει δηλοῦν ὅτι ζῶον πονηρὸν ἐστὶν ὁ ἐνετῶ αἰὼν, ὁ αὐτὸς ὢν τῷ ἄρχοντι τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος (πλὴν ἔχει ἀντεπιχείρησιν τὸ ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς ῥητόν, ἐπεὶ καὶ περὶ ἡμερῶν λέγεται, τῶν ὁμολογουμένων ὡς οὐκ οὐσῶν ἐμψύχων, τοιοῦτό τι ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι, καὶ μικραὶ καὶ πονηραὶ εἰσιν αἱ ἡμέραι ἃ παρῶκηκα ἐπὶ τῆς γῆς φησὶν ὁ Ἰακώβ). καὶ τὸ δι' οὗ ἐποίησε τὸν αἰῶνα κείμενον δόξει κτίσμα λέγειν τοὺς αἰῶνας, ὃν δύναται εἶς ἀποστατικῶς πονηρὸ γεγονέναι καὶ λέγεσθαι αἰὼν τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἄρχων τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε. καὶ παρατηρητέον γε ὅτι οὐκ εἶπε κατὰ τὸν ἄρχοντα τοῦ ἀέρος ἀλλὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος· οὐκοῦν ζητητέον τὴν τοῦ ἀέρος ἐξουσίαν, ἵνα οὕτως ἴδωμεν τὸν ἄρχοντα ταύτης. δύναται δὲ ἡ λέξις καὶ τοιοῦτό τι δηλοῦν κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ πνεύματος, ὅπερ πνεῦμα ἀέρος ἐστὶ τὸ πνεῦμα, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας. ἐπεὶ οὖν ὁ ἄρχων τινός ἐστὶν ἄρχων, ἐπιστήσεις μήποτε πάσης ἐξουσίας ἄρχων ἐστὶ τῆς περὶ τὸν ἀέρα ὁ νῦν λεγόμενος, ἥτις ἐνεργεῖ διατρίβουσα περὶ τὸν ἀέρα εἰς τοὺς τῆς

ἀπειθείας υἱούς (καὶ πᾶς δὲ ὁ καταγγελλομένων θείων δογμάτων ἀπειθῶν αὐτοῖς δι' αὐτοῦ τοῦ ἀπειθεῖν υἱὸς ἀπειθείας ἀναφαίνεται)· καὶ μήποτε πρὸ ταύτας ἡμῖν τὰ ἔξου ἰα ἢ πάλῃ, ἀνθισταμένοις ταῖς ἐνεργείαις αἷς βούλονται ἐμποιεῖν καὶ εἰς ἡμᾶς, θέλουσαι ἡμᾶς ποιῆσαι υἱούς ἀπειθείας. οὐ θαυμαστὸν δὲ ταύτας τὰ ἔξου ἰα ἐν τοῖ ἐπουρανίοις εἶναι λέγεσθαι (ὡσπερ τὰ ἀρχὰ καὶ τὰ ἔξου ἰα καὶ τοῦ κομοκράτορα ἐν τοῖ ἐπουρανίοις), τοῦ περὶ ἡμᾶς ἀέρος κατὰ τινὰ συνήθειαν τῆς γραφῆς «οὐρανοῦ» ὀνομαζομένου· λέγεται γὰρ πετεινὰ οὐρανοῦ, σαφὲς δὲ ὅτι ταῦτα κατὰ τὸν ἀέρα λέγεται. τὸ δὲ καὶ ἐν οἷς ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, τίσιν ἢ τοῖς παραπτώμασι; καὶ γὰρ οὐκ ἀπέδωκέ τι πρὸς τὰ παραπτώματα ἀλλὰ πρὸς μόνας τὰς ἀμαρτίας· εἰπὼν γοῦν καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν, ἐπιφέρει τὸ ἐν <α>ῖς ποτε περιεπατήσατε· νῦν δὲ ἀποδίδωσι πρὸς τὸ τοῖς παραπτώμασιν ὑμῶν τὸ καὶ ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἵνα μὴ δόξη, εἰπὼν τὸ ἐν <α>ῖς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου ἑαυτὸν δὲ ἀποσιωπῶν, οἷον ἀλαζονεύεσθαι δοκεῖν. οἶδε δὲ τινὰ αὐτὸς ὁ Παῦλος ἐπιθυμίαν τῆς σαρκός, καὶ ἑτέραν ἐπιθυμίαν τοῦ πνεύματος, λέγων ἢ ἀρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆ ἀρκό. ἀναστραφέντες δὲ ἐν τοῖς παραπτώμασιν, ἐπεὶ ἡμεθα ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκός ἡμῶν, ἐποιοῦμεν οὐχ ἕν τι ἀλλὰ πλείονα θελήματα, καὶ οὐ μόνον τῆς σαρκός ἀλλὰ καὶ τῶν διανοιῶν· ζητοῦμεν δὲ τίνα τὰ θελήματα τῶν διανοιῶν ἕτερα ὄντα τῶν θελημάτων τῆς σαρκός· καὶ στοχαζόμεθά γε <ὅτι> τῷ μὲν ποιεῖν τὰ ἔργα τῆς σαρκός καὶ φιληδονεῖν ποιεῖ τις τὰ θελήματα τῆς σαρκός, τῷ δὲ ἀποπεπτωκέναι τῆς ὑγιούς δόξης καὶ τῆς ὀρθῆς διανοίας ποιοῦ μὲν τὰ θελήματα τῶν διανοιῶν. εἰς δὲ τὸ ἡμεθα φύσει τέκνα ὀργῆς ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, οὐκ οἶδαμεν ὅ τι ποτὲ ἐροῦσιν οἱ τὰς πνευματικὰς ἀρχῆθεν φύσεις εἰσάγοντες· πῶς γὰρ ὁ φύσει υἱὸς Θεοῦ φύσει εἶναι λέγεται υἱὸς ὀργῆς, ἀποκρινέσθωσαν. ἡμεῖς δὲ οἰόμεθα διὰ τὸ ὦμα τῆ ταπεινώεω γεγονέναι τέκνα φύσει ὀργῆς, ὅτε ἐνέκειτο ἡμῶν ἢ διάνοια ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητο· κατὰ γὰρ τὸν Σολομῶντα οὐκ ἐτι δίκαιο ἐπὶ τῆ γῆ ὃ ποιῆει ἀγαθὸν καὶ οὐχ ἀμαρτήσεται. 10 Eph. ii. 6 [καὶ συνήγειρεν καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.] [Ὡριγένης δὲ φησὶ] τὸ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ὁ μὲν ἀπλούστερον ἐκλαμβάνων κατὰ πρό γνῶσιν καὶ προορισμὸν Θεοῦ φήσει εἰρήσθαι, ὡς ἤδη γενόμενον τὸ ἐσόμενον· ὁ δὲ νοητὴν θεωρῶν τὴν Χριστοῦ βασιλείαν οὐκ ὀκνήσει λέγειν τὸν ἤδη ἅγιον, ὡσπερ οὐκ εἶναι ἐν σαρκὶ κἂν ὑπὸ τῶν ἀπλουστέρων λέγηται εἶναι ἐν σαρκί, οὕτως οὐκ εἶναι ἐπὶ γῆς κἂν κατὰ τὸ αἰσθητὸν βλέπηται ἐπὶ γῆς τυγχάνων. ὁ γὰρ ἐν πνεύματι οὐκ ἐστὶν ἐπὶ γῆς, καὶ οὐδεὶς τῶν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐστὶν ἐν ἀρκὶ ἀλλ' ἤδη ἐν πνεύματι. αἱ γοῦν τοιαῖδε διαθέσεις καὶ ἢ τῶν τηλικῶν <τ>ε καὶ τοιῶνδε κατάληψις οὐκ ἐστὶν ἐπίγειος ἀλλ' ἐπουράνιος, πάντων τῶν ἤδη τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖ ἐχόντων συγκαθισάντων τῷ Χριστῷ ἐν τοῖς ἐπουρα νίοις, εἶπερ καὶ ἢ βα ἰλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸ ἡμῶν ἐ τιν, ἴν' οὕτως ὦμεν κεκαθικότες ἐν τοῖς ἐπουρανίοις συγκαθήμενοι τῷ Χριστῷ καὶ συνιδρυμένοι τῆ Σοφίᾳ καὶ τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. 11 Eph. ii. 12 [ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.] [Ὡριγένης φησὶ] πρὸς τοὺς νομίζοντας μὴ τὴν τοῦ Ἰσραὴλ πολιτείαν πολιτεύεσθαι τοὺς εἰς Χριστὸν πεπιστευκότας ἀλλὰ ἄλλην τινὰ καινὴν καὶ οὐδὲν πρὸς ἐκείνην κοινὸν ἔχουσαν, καλὸν παρατήρημα ἐντεῦθεν ἔστι λαβεῖν. ἦτε γάρ, φησὶν, ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, ὡς νῦν οὐκέτι αὐτῶν ὄντων χωρὶς Χριστοῦ ἀλλ' οὐδὲ ἀπηλλοτριωμένων τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ· τοῖς γὰρ νοοῦσι τὸν πνευματικὸν νόμον καὶ κατ' αὐτὸν βιοῦσι πᾶσιν ὑπάρχει τὸ <ὦ>κειῶσθαι τῆ πολιτεία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ μᾶλλον τῶν σωματικῶν Ἰουδαίων· ἀκόλουθον δὲ ἐστὶ τὸν χωρὶς Χριστοῦ καὶ ἀπηλλοτριωμένον τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένον

νομίζειν εἶναι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας. ζητήσεις δὲ μήποτε διὰ τοῦτο εἴρηται ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ἐπεὶ ὅσον ἐπὶ τῇ προγνώσει τοῦ Θεοῦ οὐκ ἦσαν ἄθεοι οἷς γράφεται ἡ ἐπιστολή. [ii 13] νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτε ὄντες μακρὰν ἐγενήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. τὸ μακρὰν καὶ τὸ ἐγγὺς ὠνομάσθη ἀπὸ τῶν τοπικῶς μακρὰν ἢ ἐγγὺς, εἰς παράστασιν τῆς πόρρω τοῦ Θεοῦ προαιρέσεως καὶ τῆς ἐγγιζούσης τῷ θελήματι αὐτοῦ· γινόμεθα δὲ ἐγγὺς καθαρθέντες τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ καὶ ταύτης τῆς τιμῆ ἀγορα θέντε . [ii 14a] αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν. τηρητέον ὅτι, ὡσπερ ἐστὶ λόγος ὁ Χριστὸς καὶ οφία καὶ δύναμι καὶ ζωὴ, οὕτως καὶ εἰρήνη· καὶ συνακτέον γε πάντα ἀπὸ πάσης γραφῆς ἃ ὀνομάζεται, ἵνα αὐτὸν ἀκριβέστερον νοήσωμεν. ὡσπερ οὖν ὁ ἔχων αὐτὸν ἔχει λόγον, ὅτε αὐτὸν ζητήσῃ εὖρεν ὡς λόγον (τὸ δὲ ἀνάλογον καὶ ἐπὶ οφία καὶ δικαιο ὕνη ἔχει), οὕτως ζητήσωμεν αὐτὸν καὶ ὡς εἰρήνην, ἵνα αὐτὸν ἔχωμεν καθὼς ἐστὶν Εἰρήνη καὶ εἰρήνη πάντων τῶν λογικῶν· ὁ δὲ μὴ ἔχων τὴν εἰρήνην οὐκ ἔχει τὸν Χριστόν. 12 Eph. ii. 14b, 15, 17 [ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασιν καταλύσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσει εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον ... καὶ ἔλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς.] [Ὡριγένης δὲ φησὶ] ταῦτα λέγεσθαι περὶ τῶν θειοτέρων δυνάμεων καὶ τῶν ἀπὸ ἀνθρώπων σωζομένων, τῶν μὲν θειοτέρων δυνάμεων οὐσῶν καὶ πρότερον ἐγγὺς τῶν δὲ ἀνθρώπων μακρὰν (ἐφαρμόσει δὲ τούτοις ὁ ταῦτα λέγων τὸ εἰρηνο ποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ταυροῦ αὐτοῦ εἴτε τὰ ἐπὶ τῇ γῆ εἴτε τὰ ἐν τοῖ οὐρανοῖς, καὶ ὅλα τὰ κατὰ τὸν τόπον οὕτω διηγήσεται), τῶν μὲν κρειττόνων δυνάμεων ὅτι ἐν φιλίᾳ ἦν πρὸς τὸν θεόν, τῶν δὲ ἐν κόσμῳ ἀνθρώπων ὅτι ἐν ἔχθρᾳ ἦν πρὸς αὐτόν· καὶ αὕτη ἡ ἔχθρα τὸ μεσότοιχον ἦν τοῦ φραγμοῦ κωλύον τοῦ ἐνοῦσθαι τὴν ἀνθρώπων φύσιν τῇ μακαριότητι τῶν κρειττόνων. τοῦτο οὖν τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, ἔχθρα τυγχάνον, ἐλύθη διὰ τοῦ ἐνήν θρωπηκέναι τὸν σωτήρα ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται λελύσθαι ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ. καὶ πρόσχευ γε τῷ ἐξῆς, εἰ δύναται πληκτικώτερον λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ οὕτως ἐρμηνεύοντος· κατὰ γε τὸν ἀληθῆ νόμον, οὗ καὶ ὑπόδειγμα τὸ γράμμα Μωσέως ἦν, ἐλάτρευόν τινες ἐν τοῖ ἐπουρανοῖς· καὶ ἐκεῖνος ὁ νόμος δόγματά ἐστι μᾶλλον ἢ νόμος ἐντολῶν, ἅπερ δόγματα ὁ ἀξιοθεῖς νοῆσαι, τῷ καταλελυθῆναι τὸ διατειχίζον αὐτὸν ἀπὸ τῶν κρειττόνων μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, οὐκέτι τῷ νόμῳ τῶν ἐντολῶν ζῆ· τὸν γὰρ νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργεῖ Χριστός, ἵνα, νοηθέντων τῶν δηλουμένων ἀπὸ τοῦ νόμου τῶν ἐντολῶν δογμάτων, καταφρονηθῇ ὡς ἀποκτένον τὸ γράμμα τοῦ νόμου τῶν ἐντολῶν. καταργηθεὶς τοίνυν ἀπὸ τοῦ σωτήρος ὁ νόμος τῶν ἐντολῶν διὰ τῆς τῶν ἐν αὐτοῖς δογμάτων φανερώσεως συνήγαγεν ἀμφοτέρους, λέγω δὴ τὰς θειοτέρας δυνάμεις καὶ τοὺς ἐξ ἀνθρώπων πιστεύοντας, εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον. ὁ δὲ καινὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ὁήμεροι ἀνακαινοῦθαι νοεῖται, καὶ κατοικισθήσεται ἐν καινῷ κόσμῳ, ὅτι ἔται ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινὴ. δόξει δὲ τὸ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον ἐναντιοῦσθαι τῇ ἐρμηνείᾳ. [ii 19–22] ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολιταὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμοσμένη αὖξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι. πρὸς τὸ προειρημένον ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας νῦν λέγεται ἄρα οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, καὶ πρὸς τὸ ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ νῦν τὸ ἀλλὰ συμπολιταὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ. τὰ δὲ ῥήματα ταῦτα προσακτέον τοῖς εἰσάγουσι τὰς φύσεις· πῶς γὰρ ξένοι οἱ φύσει πολῖται τῶν ἁγίων καὶ πῶς οἱ φύσει ξένοι οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ; τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν δόξει συνάδειν τῇ ἐρμηνείᾳ τῇ περὶ τοῦ

ἐγγὺς μὲν εἶναι τὸν Ἰσραήλ, πόρρω δὲ τὰ ἔθνη. δεῖσει δὲ τούτοις τοῖς ῥητοῖς χρήσασθαι κατὰ τῶν διακοπτόντων τὴν θεότητα καὶ οἰομένων ἑτέρου εἶναι Θεοῦ τοὺς προφήτας καὶ ἄλλου τοὺς ἀποστόλους. εἰ γὰρ οἱ μηκέτι ξένοι καὶ πάροικοι ἀλλὰ συμπολίται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ ἐποικοδομοῦνται ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὖξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ, <ἐν ᾧ καὶ οἱ Ἐφέσιοι συνοικοδομοῦνται εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι, εἷς ἐστὶν Θεὸς μιᾶς οἰκοδομῆς καὶ ναοῦ τοῦ ἐποικοδομηθέντος ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν. εἰ δὲ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὖξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ,> φιλοτιμητέον ἁρμονίους ἡμᾶς γενέσθαι ζῶντα λίθου τῆ πάση οἰκοδομῇ, ἵνα συνοικοδομηθέντες κατοικητήριον γενώμεθα τῷ Θεῷ χωροῦντες εἰς αὐτοὺς πᾶσαν τὴν θεολογίαν αὐτοῦ. 13 Eph. iii 1–3 [τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν–εἶγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ.] [Ῥωριγένης δέ φησιν] ὡς πρὸς τὴν φράσιν, κατὰ τὸ δυνατὸν ζητήσαντες ἀποκαταστήσαι αὐτὴν φα μὲν ὅτι οὐκ ἀνταποδέδωκε πρὸς τὸ τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος, τὸ τί τούτου γὰρ χάριν πεποίηκα ἢ τί μοι γεγένηται οὐ πάνυ τι παρέστησεν· εἰ μὴ ἄρα τοῦ μὲν ὡς πρὸς τὴν φράσιν ἀκολουθῆσαι ὡς ἰδιώτῃ τῷ λόγῳ ἀποπέπτωκε τὸν δὲ ὀφειλόμενον νοῦν οὐκ εὐφραδῶς ἀποδέδωκεν, οὕτως λέγοντα ἂν τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ δέσμιος ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν ἐγνώρισα τὸ μυστήριον ὑπὲρ τοῦ καὶ ὑμῖν μεταδοῦναι, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς πρὸ τούτων δι' ὀλίγων ἔγραψα, ὀφείλετε δὲ ἀκηκοέναι τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ὑπὲρ ὧν δέσμιος γέγονα Ἰησοῦ Χριστοῦ. σολοικισμὸν δὲ νομίζω γεγονέναι ἐν τῷ τόπῳ· δέον γὰρ αὐτὸν εἰρηκέναι τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγνώρισα τὸ μυστήριον, ὃ δὲ φησι τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος δέσμιος, κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον. εἰ δὲ τις δύναται παραστήσαι πρὸς τῆς διανοίας καὶ τὴν φράσιν αὐτῷ ἐπιτετευγμένην, ἐκείνου μάλιστα ἀκουστέον. ἐν ὀλίγοις τοῖς πρὸ τούτων ἔστιν ἀληθῶς εὐρεῖν τὸν ἐπιμελῶς ἐντυγχάνοντα ἀποκάλυψιν ἐγνωριμένην μου τῆς ἁγίας τῷ Παύλῳ. 14 Eph. iii 12 [ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν καὶ προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ.] [Ῥωριγένης δέ φησιν] ἂν ἡ συνείδησις ἡμῶν μὴ καταγινώκη, παρρησίαν ἔχομεν πρὸ τὸν Θεόν. μέγα δὲ ἐστὶν οὐχ ἀπλῶς ἔχειν παρρησίαν, ἀλλ' ἐν πεποιθήσει παρρησίαν· καὶ προσαγωγὴν διὰ τὸ βέβαιον ἄλλοις ἐν παρρησίᾳ. ἀρχὴ δὲ τῆς ἐν πεποιθήσει παρρησίας ἐστὶ καὶ προσαγωγῆς ἢ πίστεως ἢ εἰς τὸν Χριστόν. πολλάκις δὲ εἶπομεν ὅτι ὁ πάντα λόγῳ ποιῶν πεπίστευκεν εἰς τὸν Χριστὸν Λόγον, καὶ ὁ τὴν σοφίαν καταλαμβάνων πεπίστευκεν εἰς τὸν Χριστὸν τὴν Σοφίαν, καὶ ὁ τὴν ἀλήθειαν τρανῶν πεπίστευκεν εἰς Χριστὸν τὴν Ἀλήθειαν, καὶ ὁ κατὰ δικαιοσύνην βίου πεπίστευκεν εἰς Χριστὸν τὴν Δικαιοσύνην. [iii 13] διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἡτις ἐστὶν δόξα ὑμῶν. ἀγωνιζόμενο ὑπὲρ τῶν Χριστῶ μαθητευομένων πολλὰ εἶχε τὰ θλίβοντα· διὸ αἰτοῦμαι φησὶ μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν· αἰσθανομένου γὰρ ἑαυτοῦ ἐστὶν οἷον κινδυνεύοντος ἐκκακεῖν τὰ ταῦτα λέγειν. μετὰ ταῦτα ζητοῦμεν τίνι ἐφαρμόσομεν τὸ ἡτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν. ὁ μὲν οὖν τις ἐρεῖ ὅτι πρὸς τὰς θλίψεις ἀποδέδωκε τὸ ἡτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν, ὡσεὶ ἔλεγεν «αἵτινες εἰσι δόξα ὑμῶν,» διὰ δὲ τὸ ἐνικὸν τῆς δόξης, ὡς ἰδιώτῃ τῷ λόγῳ, ἀποδέδωκεν ἀντὶ τοῦ «αἵτινες» τὸ ἡτις. ἄλλος δὲ τὸ ἡτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν ἤτοι πρὸς τὴν παρρησίαν ἢ τὴν προσαγωγὴν ἢ τὴν πίστιν ἀποδώσει· καὶ γὰρ ἡ παρρησία δόξα τοῦ ἔχοντός ἐστι, καὶ ἡ προσαγωγή δόξα τοῦ προσαγομένου Θεῷ, καὶ ἡ πίστις δόξα τοῦ πιστεύοντος ἂν εἶναι λέγοιτο. δύναται δὲ τὸ διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκακεῖν ἐν

ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν τοιοῦτο εἶναι, «διὸ αἰτοῦμαι ὑπὲρ ὑμῶν, τὸ μὴ ἐκκακεῖν ὑμᾶς ἐν ταῖς θλίψεσί μου, αἰτινές εἰσιν ὑμετέρα δόξα.» καὶ δόξει γε τὰ ἐξῆς ταύτη μᾶλλον τῇ ἐκδοχῇ συνάδειν· τούτου γὰρ χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα, ἵνα δῶ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι· χρεία γὰρ δυνάμει κραταιωθῆναι τὸν μὴ ἐκκακῆσοντα ἐπὶ θλίψεσιν. ἐρεῖ δέ τις πρὸς τὸ δευτερον, λόγον μὲν εἶχεν θλιβομένων τῶν Ἐφεσίων αἰτεῖν τὸν Παῦλον περὶ αὐτῶν μὴ ἐκκακεῖν, γελοῖον δὲ εἶναι δόξει τὸ Παύλου θλιβομένου εὐχῆς δεῖσθαι τοὺς Ἐφεσίους ἵνα μὴ ἐκκακῶσιν ἐν ταῖς ἐκείνου θλίψεσιν. ἀλλὰ πρὸς τοῦτο παραθετέον τὸν πειρα μὸν ὑμῶν τὸν ἐν τῇ ἀρκί μου οὐκ ἐξουθενήατε οὔτε ἐξεπτύατε· ἐμφαίνεται γὰρ διὰ τούτων ὅτι ἐν τῇ ἀρκί Παύλου πειρα μὸ ἐτέροις ἐγίνετο. ἄλλως δὲ καὶ ἐπιστήσωμεν εἰ μὴ τὸ μάλιστα τοῦ <ὸς> πολλοὺς ταραττον ἐν τοῖς περὶ προνοίας λόγοις ἔστιν, ὅτε τοῖς μὲν ἀγνωτάτοις καὶ δικαιοτάτοις ὀρώσιν θλίψεις μυρίας καὶ περιστάσεις συμβαινούσας τοῖς δὲ ἀνομωτάτοις τὰ νομιζόμενα καλὰ γινόμενα. ὅτι δὲ ἐν τῇ Ἐφέσῳ καὶ περὶ τὴν Ἀσίαν πολλὰ πέπονθεν ὁ Παῦλος, γέγραπται μὲν καὶ ἐν ταῖς τῶν ἀποστόλων πράξεσιν, ἔξεστι δὲ καὶ ἀπ' αὐτοῦ μαθεῖν λέγοντος εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχη α ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ τῇ πρὸς Κορινθίους, οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶ ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῇ γενομένη ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν κατὰ δύναμιν ἐβαρήθημεν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶ καὶ τοῦ ζῆν· ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐχίκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότε ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκροὺς, ὃ ἐκ τηλικούτων θανάτων ἐρρύατο ἡμᾶ καὶ ῥύεται, ἠλπίκαμεν γὰρ ὅτι καὶ ῥύεται. ὄρα γὰρ ὅσα ἦν τὰ τῶν θλίψεων αὐτοῦ, ὡς λέγειν ὃ ἐκ τηλικούτων θανάτων ἐρρύατο ἡμᾶ καὶ ῥύεται. 15 Eph. iii 14 [τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα.] [Ὡριγένης φησί] τὸ κάμπτεν τὰ γόνατα σύμβολόν ἐστιν ἄλλης γονυκλισίας τῆς γινομένης ἐν τῷ ὑποτάσσεσθαι τῷ Θεῷ καὶ ὑποπεπτωκέναι αὐτῷ. τούτῳ γὰρ τῷ λόγῳ καὶ ὁ ἀπόστολός φησιν ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάντων γόνου κάμπτη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ λέγομεν μὴ πάντως τὰ ἐπουράνια ἔχειν σώματα γεγονατωμένα, ἔτι δὲ καὶ τὰ καταχθόνια ὁμοίως, πρὸς τούτοις οὐδὲ τὰς ἀπηλ λαγμένας τούτου τοῦ σώματος ψυχάς. [Eph. iii 15 πατριά [μαργιναλ νοτε]. ὁ Χρυσόστομος, πατριά οἶονεὶ φυλαί. Ὡριγένης ὁμοίως, πατριάς δὲ καὶ αὐτὸς [scilicet Ὡριγένης] ἐξέδωκεν, οὐ φατριάς κατὰ Θεόδωρον.] [iii 16, 17a] ἵνα δῶ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι <τὸν> Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως, ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἔοικεν ἢ θειότης αὐτοῦ ἰδίως κατὰ τὴν γραφὴν «δόξα» αὐτοῦ ὀνομάζεσθαι. πλουτεῖ δὲ θειότητι πολλῇ καὶ δυσκαταλήπτῳ οὔσῃ τῇ γεννητῇ φύσει ὁ Θεός· ἀπὸ τοῦ πλούτου δὴ τούτου τῆς θειότητος καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ μεταδιδούς, οἷς κρίνει μεταδιδόναι δεῖν, δυνάμεως καὶ κραταιότητος, δυνάμει κραταιοὶ διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ· κραταιοὶ δὲ κατοικίζων εἰς τὸν χωροῦντα ἔσω ἄνθρωπον τὸν Χριστόν. καὶ τὸ παραδοξότατον, ὅλος ὢν ὁ Χριστὸς καὶ καθ' ἑαυτὸν ζῶν κατοικεῖ καὶ ἐν τοῖς μετέχουσιν αὐτοῦ, κατοικεῖ δὲ διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, τουτέστι τῷ ἡγεμονικῷ· ἐπάγει γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Eph. iii 17b–19 [ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξιχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις τί τὸ πλάτος καὶ μήκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γινῶνά τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ.] [Ὡριγένης φησί] δοκεῖ μοι σαφῶς τὰ ἐξῆς ἐν σολοικίᾳ εἰρησθαι ὡς πρὸς τὴν φράσιν. πρὸς γὰρ τὸ δῶ ὑμῖν ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν «ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι,» ὥστε εἶναι τὸ ἐξῆς ἵνα δῶ ὑμῖν ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ὥστε εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον

κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως· εἰς τὸν ἕσω ἄνθρωπον, λέγω κατὰ τὰς καρδίας ὑμῶν, τουτέστιν τὰ ἡγεμονικά. ὁ δὲ θέλων ἀποκαταστῆσαι τὰ κατὰ τὸν τόπον χωρὶς σολοικίας, σκέψαι εἰ μὴ βιάσεται οὕτως τὴν φράσιν ἀποκαταστάς· τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῶ ὑμῖν κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἕσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως, ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἵνα ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι ἐξιχύσητε καταλα βέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἀγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ τὰ ἐξῆς. ὥστε κατὰ ταύτην τὴν ἐκδοχὴν μεταθετέον τὸ ἵνα ἀπὸ τοῦ ἵνα ἐξιχύσητε ἐπὶ τὸ ἵνα ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι ἐξιχύσητε καταλαβέσθαι. ἐν ἀγάπῃ δὲ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι τῇ πρὸς Θεόν, δηλονότι ἐξ ὅλης ψυχῆ καὶ ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ἐξ ὅλης ἰχύος καὶ ἐξ ὅλης διανοίας, καὶ τῇ πρὸς τὸν πλησίον κατοικίζεται Χριστός. καὶ ὡς φυτὰ μὲν ἐρρίζωνται ἐν ἀγάπῃ οἱ ἐρριζωμένοι ἐν αὐτῇ, ὡς δὲ οἰκοδομὴ τεθεμελίωται ἐν ἀγάπῃ· ἔφη δὲ ὁ αὐτὸς Παῦλος Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομὴ ἔτε. ἔργον δὲ ἰδεῖν ἐπὶ τίνος νῦν εἴρηται τὸ πλάτος, καὶ ἐπὶ τίνος τὸ μῆκος, καὶ ἐπὶ τίνος τὸ βάθος, καὶ ἐπὶ τίνος τὸ ὕψος. ἔχει δὲ ταῦτα πάντα ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἀναβὰ εἰ ὕψος ἡχημαλώτερον ἐν αἰχμαλωσίαν, καὶ κατέβη εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς, εἶχεν γὰρ καὶ ὕψος καὶ βάθος· καὶ εἰ πᾶσαν τὴν γῆν αὐτὸς διέδραμεν, ἐπὶ τὸ πλάτος καὶ μῆκος αὐτῆς φθάσας. καὶ ὁ Χριστὸς γε ὑνεταυρωμένος καὶ συνεκτεινόμενος αὐτῷ καταλαμβάνει τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος. ἔργον δὲ τοῦ ἀγίου καὶ τὸ γινῶναι τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. οὐδεὶς δὲ ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην ἔχων γνώσεως δύναται τι ἀγαπῆσαι τῶν περισπώντων καὶ περιελκόντων ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς περὶ τῆς ὑπερβαλόντως ἀγαπωμένης γνώσεως. 16 Eph. iv3 [ἐν ἀγάπῃ σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.] [Ὡριγένης φησὶ] τηρεῖ τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ὁ κατηρημένος τῷ αὐτῷ νοῦ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ τῆς Ἀληθείας καὶ τοῦ Λόγου καὶ τῆς Σοφίας πρὸς τὸν πλησίον. ὅταν δὲ μὴ τὸ αὐτὸ λέγωμεν πάντες, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἦ ἐν ἡμῖν χίματα, οὐ σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος διακόπτομεν αὐτὴν εἰς πλείονα. εἰ μὲντοιγε ὁ Θεὸς δίδωσι διαιρέει χαριμάτων, ἀλλὰ τηρεῖ τὸ αὐτὸ πνεῦμα· καὶ εἰ χαρίζεται διαιρέει διακονιών, ἀλλὰ φυλάττει τὸν αὐτὸν κύριον· καὶ εἰ δωρεῖται διαιρέει ἐνεργημάτων, ἀλλ' ὁ αὐτὸ μένει Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι. Ἐφεσίοις μὲν οὖν τοῖς ἤδη ἐσχηκόσι τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος καὶ δεομένοις τηρεῖν ταύτην λέγεται ἐν ἀγάπῃ σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος· τοῖς δὲ μηδέπω ἔχουσι τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος λέγοιτο <ἄν> «σπουδάζοντες καταντᾶν ἐπὶ τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος» ἢ «ποιεῖν τὰ τῆς ἐνότητος τοῦ πνεύματος.» τηρεῖται δὲ ἡ ἐνότης τοῦ πνεύματος, τῆς ἀγάπης συνδεούσης τοὺς κατὰ τὸ πνεῦμα ἐνομένους καὶ εἰς ἓν σῶμα αὐτοῦ συναγουσῆς τοῦ Χριστοῦ. 17 Eph. iv5, 6 [εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα· εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, καὶ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν. ἐνὶ δὲ ἐκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ.] [Ὡριγένης δὲ φησὶ] διὰ τοὺς συγγέοντας πατέρα καὶ υἱὸν τὸ μὲν κύριος τέτακται ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τὸ δὲ εἷς θεὸς ἐπὶ τοῦ πατρὸς· καὶ πρὸς τοὺς ἀπὸ Οὐαλεντίνου δὲ δύο διδόντας βαπτίσματα χρηστέον τῷ ῥητῷ ἐν βάπτισμα. πάντων δὲ ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, τῷ τινῶν μὲν εἶναι Θεὸς καὶ μὴ πατὴρ, τινῶν δὲ Θεὸς καὶ πατὴρ, ὡς εἴ τις δείξας δέκα τινὰς τὸν ἀριθμὸν ἀνθρώπων, ὧν οἱ μὲν πέντε τοῦδέ τινος υἱοὶ εἰσιν, οἱ δὲ πέντε δοῦλοι, ἔλεγεν «οὗτος τῶν δέκα κύριός ἐστι καὶ πατὴρ.» πρὸς τούτοις ἐξεταστέον τὴν διαφορὰν τῶν προθέσεων, τῆς ἐπὶ καὶ τῆς διὰ καὶ τῆς ἐν. καὶ σωματικῇ γε εἰκόνι χρηστέον τοιαύτη· τόπῳ ὁ ἥλιος ἐπὶ πάντων ἐστὶ φέρ' εἰπεῖν τῶν ἐπὶ γῆς, ταῖς δὲ αὐγαῖς λέγοιτο ἄν εἶναι διὰ πάντων, εἰ δὲ καὶ εἰς τὸ βάθος ἐκάστου

ἔφθανεν ἡ δύναμις τοῦ φωτός αὐτοῦ ἐλέγετο ἄν εἶναι καὶ ἐν πᾶσιν· οὕτως τοίνυν καὶ κατὰ τὰ νοητὰ τὴν μὲν ὑπεροχὴν οἰόμεθα δηλοῦσθαι διὰ τοῦ ἐπὶ πάντων, τὸ δὲ διαρκὲς πρὸς ἕκαστον ἐν τῷ διὰ πάντων, τὸ δὲ καὶ φθάνειν ἐν πᾶσι τῆς δυνάμεώς ἐστι τοῦ Θεοῦ, ὥστε μηδένα εἶναι κενὸν πάντη αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐν πᾶσιν. καὶ τ<ὸ> ἐνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ οὕτω νενοῆσθαι νομίζομεν. οὐκ ἐκ μέτρου μὲν δίδωμι τὸ πνεῦμα καὶ τὴν χάριν ὁ Θεός, οὗ τῇ μεγαλωΰνῃ αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρα· μέτρον δὲ δίδωσι φειδόμενος τῶν λαμβανόντων, μὴ χωροῦντος ἑκάστου πλέον οὐ συμφερόντως λαμβάνει. πλὴν ἐπεὶ χάρις ἐστὶν ἡ διδομένη-καὶ οὐκ ἐξ ἔργων ἐστίν, ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις-δίδεται ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ· εἰ καὶ μὴ ἐξ ἔργων δέ, ἀλλ' ἐπὶ τινός γε τῶν ἐφ' ἡμῖν. ἐκ πίστεως γὰρ δίδεται ἡ χάρις, ἐπὶ τῷ συνεργούσης αὐτῆς τὴν πίστιν κατακοσμηθῆναι καὶ τοῖς ἔργοις, ὡς εἰπεῖν τὸν λαμβάνοντα τὴν χάριν καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἢ εἰ ἐμὲ οὐκ εἰς κενὸν ἐγενήθη ἀλλὰ τοσόνδε ἐκοπία α. [in 11, 12] καὶ αὐτὸς ἔδωκεν τοὺς μὲν ἀποστόλους τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. ἐχομένως τῶν προκειμένων καὶ ταῦτα ἐπιφέρει. εἰ γὰρ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἐστὶν ὁ Χριστός, ἀλλ' ἑκάστῳ τῶν ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ, ὥστε τοὺς μὲν τινὰς εἶναι ἀποστόλους τοὺς δὲ προφήτας καὶ ἄλλους εὐαγγελιστάς καὶ μετὰ τούτους ποιμένας καὶ ἐπὶ πᾶσι διδασκάλους. εἴπερ οὖν διδάσκαλον εἶναι χάρισμα ἐστὶ διδόμενον κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ, δηλονότι καὶ ποιμένα ποιμαίνοντα μετ' ἐπιστήμης χρὴ χάρισμα ἔχοντα ποιμαίνειν· πῶς δὲ καὶ εὐαγγελιστὴς τις ἔσται, οὐ μὴ εἰσὶν ὠραῖοι, ἵν' οὕτως εἴπω, οἱ πόδε τῆς ψυχῆς; ἵνα δὲ γένωνται, Θεὸν δεῖ ὠραιότητα αὐτοῖς παρασχεῖν· ἀλλὰ καὶ προφήτην ἀπὸ τοῦ ἐλέγχοντα καὶ ἀνακρίνοντα (τοιοῦτος γὰρ ἐστὶν ὁ τῆς καινῆς διαθήκης προφήτης), ὃν ἀπὸ Θεοῦ καθίστασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ νομιστέον. εἰ δὲ ταῦτα δυνατὸν αἰεὶ εἶναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, μήποτε καὶ ἀποστόλους, οἷς δίδεται τὰ ἡμεῖα τοῦ ἀποτόλου κατεργάζεσθαι, δυνατὸν εὐρεθῆναι καὶ νῦν. χρεια δὲ ἀποστόλων καὶ προφητῶν καὶ τῶν ἐξῆς εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, ἵνα καταρτίζωνται κατὰ τὸ ἔργον τῆς Χριστοῦ διακονίας, ὅπως οἰκοδομηταὶ <καὶ> ἐνεργῆται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῶν ζώντων λίθων. [in 13-15] μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν τῆς πλάνης, ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ ἀυξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, Χριστός. τίνες πάντες καταστήσωμεν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως ζητητέον, πότερον πάντες ἀπαξιαπλῶς ἄνθρωποι, ἢ ἡμεῖς οἱ κληρωθέντες ἐν Χριστῷ. δόξει δὲ πρὸς τὸ πρότερον ἀποδεδόσθαι, διὰ τὸ πολλοὺς ἀνέμους εἶναι τῆς διδασκαλίας τοὺς κλυδωνίζοντας καὶ περιφέροντας ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν τῆς πλάνης, σχεδὸν τοὺς πάντας ἢ τοὺς πλείστους. πλὴν φιλοτιμητέον ἐπὶ τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καταστήσαι· καὶ πρὸς τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως, γενέσθαι καὶ ἐν τῇ ἐνότητι τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. ὧν ἐ<γ>γενομένων, πᾶσαν νηπιότητα ἀποθέμενοι ἄνδρες χρηματί<σ>μεν τέλειοι, τὸ μέτρον τῆς ἐν κρυπτῷ ἡλικίας ἄκρως ἀπειληφότες· ὅπερ μέτρον ἡλικίας πληρώματος μέτρον ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, πάντων τῶν ἐπὶ τὸ μέτρον τῆς προειρημένης ἡλικίας ἐφθακότων τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ κεχωρηκότων, ὅτε οὐκέτι ἔσονται νήπιοι, οὐδὲ διὰ τὸ περὶ τῶν δογμάτων ἀνερμάτιστον καὶ ἀμφίβολον περὶ αὐτῶν ἐν νηπίων ἔξει περιπατοῦσιν, ὡσπερ ὑπὸ κλύδωνος τῶν ὑπὲρ ἑκάστου ψεύδους πιθανῶν περιφερόμενοι καὶ παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας ἐπιδιδόντες ἑαυτούς· τινῶν

μὲν ἀνθρώπων οὐ <πρὸς τὸ ψεύδεσθαι> διακειμένων ἀλλὰ κυβευτικῶς διδασκόντων, ἄλλων δὲ μετὰ πάσης πανουργίας καὶ ἐντρεχείας ἀπατώντων, τῷ τὴν πλάνην μεθόδοις χρῆσθαι μυρίαὶ καθ' ἡμῶν. καὶ ὅταν γε καταντήσωσιν οἱ ἅγιοι εἰς τὸν προειρημένον τέλειον ἄνδρα, τότε τῷ νενοηκέναι τὴν ἀγάπην ἀληθεύοντες ἐν αὐτῇ αὐξήσ<ουσιν> εἰς τὸν Χριστὸν πάντα τὰ δοθέντα αὐτοῖς τῆς ἀληθείας σπέρματα, χρώμενοι ὡς σῶμα κεφαλῇ τῷ Χριστῷ. ἐπειδὴ δέ φησιν ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, ζητοῦμεν πότερον ταῦτα κατὰ μετριότητα εἶπε, συμπεριλαμβάνων ἑαυτὸν οὐκ ὄντα νήπιον, ἢ ὁρῶν ὅσον ἀπολείπεται ὁ ἐκ μέρου γινώκων καὶ ἐκ μέρου προφητεύων τῆς τελειότητος ἀληθῶς φησιν εἶναι νήπιος. πλὴν ὁ λέγων αὐτὸν κατὰ μετριότητα ταῦτα εἰρηκέναι, χρῆσεται τῷ ὅτε ἤμην ὡς νήπιο, ἐλάλουν ὡς νήπιο, ἐφρόνουν ὡς νήπιο· ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. ὁ δὲ ἕτερος πρὸς τοῦτο ἀποκρινεῖται, ὅτι συγκρίσει μὲν τῶν πολλῶν ἐγεγόνει μὲν ὁ Παῦλος ἀνήρ, πρὸς δὲ τὰ ἀποκείμενα τοῖς ἀγίοις τέλη ἔτι νήπιος ἦν· καὶ πάντας γὰρ ὁ προφητικὸς λόγος παιδία ὀνομάζει λέγων ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. μετὰ ταῦτα ἐπιστήσεις εἰ μὴ κατὰ μετριότητα ὁ Παῦλος οὐ μόνον νήπιος εἶναί φησιν, ἀλλὰ καὶ κλυδωνιζόμενος καὶ περιφερόμενος παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας καὶ τὰ ἐξῆς. ὁ μέντοιγε καὶ τοῦτο λέγων μὴ ἀπὸ μετριότητος αὐτῷ εἰρησθαι, φήσει ὅτι ἄνθρωπος ἦν ὀξὺς καὶ εὐεπήβολος καὶ ἑώρα τοὺς ἐπὶ ἑκάτερα ἐπιχειρουμένους λόγους ἱκανοὺς ὄντας περισπάσαι καὶ ἐν κλύδωνι ποιῆσαι γενέσθαι τὸν θεωροῦντα τὰς πιθανότητας· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὡς ἄνθρωπος περιεφέρετο παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας, οὐ κατασπώμενος μὲν οὐδὲ ναυαγῶν, ὥσπερ δὲ ναῦς παλαιῶν ποικίλοις πνεύμασιν· ἑώρα δὲ καὶ τοὺς τῶν ἀντικειμένων λόγους οἶονεῖ ἐν κυβείᾳ διδασκόντων οὐκ ὄντας εὐκαταφρονήτους ἀλλὰ πανουργότατα λεγομένους, ὥστε ἱκανοὺς εἶναι πλανῆσαι· καὶ ἤλπιζε τεύξεσθαι ποτε τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ βοηθείας πρὸς τὸ ἀποθέθαι πάντα περισπασμὸν καὶ ἀληθεύσαι ἀπεριπάτω καὶ ἐν ἀγάπῃ αὐξῆσαι εἰς τὸν Χριστόν, ὃν ἤδει αὐτοῦ ὄντα κεφαλὴν καὶ παντὸς τοῦ τῆς ἐκκλησίας σώματος. 18 Eph. iv17-19 τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν Κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν καθὼς καὶ τὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν π<ώ>ρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηληγότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. [Ὡριγένης φησίν] ὅτε μὲν ὁ νοῦς ἦτοι πρὸς τοῖς βιωτικοῖς ἔστι, τῇ δυνάμει ἑαυτοῦ πρὸς ταῦτα καταχρώμενος, ἢ πρὸς τισὶ δόγμασιν ἀναπεπλασμένοις ὡς ἀληθέσιν, οὐκ οὖσιν ἀληθέσιν, ἐν ματαιότητὶ ἔστιν· ματαία γὰρ καὶ πᾶσα φροντίς βιωτικὴ καὶ πάντες οἱ προσποιούμενοι εἶναι ἀλήθεια ψευδεῖς λόγοι· ὅτε δὲ ἡ διάνοια, ἣτις ἔστιν διέξοδος λογικὴ, ὑποσυγκέχυται, οὔτε τὴν φύσιν τῶν λεγομένων θεωροῦσα οὔτε ἐφέπεσθαι τοῖς ποικίλοις τῶν λεγομένων δυναμένη, τότε ἐσκοτῶσθαι εὐλόγως ἂν λέγοιτο. οὔτε οὖν ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦς εἶναι δεῖ οὔτε ἐσκοτισμένους τῇ διανοίᾳ, ἵνα μὴ ἀπηλλοτριωμένοι τυγχάνωμεν τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, ἀγνοίας ἐνυπαρχούσης ἡμῖν καὶ πωρώσεως καρδίας. ταῦτα δὲ ἐὰν ἐπίπλεον νεμηθῇ τὴν ψυχὴν ἡμῶν-λέγω δὲ ματαιότης νοῦς καὶ σκότωσης διανοίας, τὰ ἀλλοτριοῦντα τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ καὶ παρείσδυσιν διδόντα ἀγνοία πώρωσιν τε τῆς καρδίας ἐπιτρέποντα-τότε εἰς ἀναισθησίαν ἐμπεσοῦμεθα, συνωθοῦντες ἡμῶν τὸ συνειδὸς ἐπὶ τοῖς ἀμαρτανόμενοις, καὶ παραδώσομεν ἑαυτοὺς, οὐδὲ κατὰ ποσὸν ἀνθιστάμενοι ταῖς ἀρκατικαῖς ἐπιθυμίαις, τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας ἀπάσης, μετὰ τοῦ πλεονεκτεῖν ἐκείνους δέ, ὧν τοὺς γάμους νοθεύομεν. εἰ δὲ θέλομεν νοῆσαι τὸ οἵτινες ἀπηληγότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, συγκρίνωμεν τοὺς δυσσυνειδητοῦντας καὶ βασανιζομένους ἐπὶ τῷ συνεγνωκέναι τι ἑαυτοῖς φαῦλον τοῖς μετὰ πάσης ἀδείας πολλαπλασίουνα πταίουσιν. οἱ μὲν γὰρ οὐδέπω ἀπηληγήκασιν,

ἀλλ' ἔτι ἀλοῦσιν· διόπερ δυνατόν ἐστὶν τυχόντας αὐτοὺς βοηθείας λογικῆς θεραπευθῆναι, ὥστε τὸν ἐξῆς βιώσαι ἀνεπιλήπτως χρόνον. οἱ δὲ οὐκέτι ἀλοῦσιν ἀμαρτάνοντες· διόπερ μηδὲ ἐπὶ ποσὸν ἀντιτείνοντες μηδὲ ἐγκρατευόμενοι ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελείᾳ εἰς ἔργον ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. πλὴν εἰς ταῦτα πάντα κίνδυνος ἐμπεσεῖν παντὶ τῷ ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦς τυχάνοντι καὶ ἐσκοτισμένῳ τῇ διανοίᾳ· ὅθεν τοῦ νοῦ καὶ τῆς διανοίας ἡμῖν ἐπιμελητέον, ἵνα ἡ μὲν διάνοια ἢ πεφωτισμένη, λυομένου τοῦ σκότους ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, ὅπερ ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ δὲ νοῦς ἀπὸ τῆς περὶ τὰ μάταια προσπαθείας ἀνατρεπόμενος προάγοιτο τῷ Θεῷ διὰ τοῦ λόγου τῆς οφίας. εἰ μὲντοιγε διὰ τὴν ἄγνοιαν καὶ πᾶσι τῆς καρδίας ἀπαλλοτριοῦνται τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ οἱ ἀπηλλοτριωμένοι αὐτῆς, τῷ ἐν ματαιότητι γεγονέναι αὐτῶν τὸν νοῦν καὶ ἐν σκοτισμῷ τὴν διάνοιαν, οὐκ ἐκ φύσεως ἀλλ' ἐξ αἰτιῶν τῶν παρ' ἡμῶν γινομένων ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἀλλοτριοῦνται τῆς ζωῆς ἐκεῖνοι οἱ ἀλλοτριούμενοι αὐτῆς. ἀκαθαρσίαν δὲ ἐν πλεονεξίᾳ τὴν μοιχείαν οἴομαι εἶναι· ἀλλαχοῦ γὰρ τοῦτό φησιν ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς προτέρᾳ, ἐν ἣ ταῦτα· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ κεῖσθαι ἐν ἀγία μῶ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμία καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἕκδικο ὁ Κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς προείπομεν ὑμῖν καὶ διεμαρτυράμεθα· οὐ γὰρ ἐκάλε ἐν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ ἀλλ' ἐν ἀγία μῶ καὶ τιμῇ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν Θεὸν τὸν διδόντα τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰ ὑμᾶς· παρατήρει δὲ ὅτι προτρεπόμενος ἐπὶ τὴν ἀγνείαν ἡμᾶς πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν φησιν εἴ τις τὴν ἀδελφοῦ λαμβάνει γυναῖκα· πλὴν ἕκδικο Κύριος περὶ πάντων τούτων τῶν πεπλεονεκτημένων, εἴτε ἀδελφῶν εἴτε καὶ ἀπίστων. 19 Ερμ. ἰν20–22 [ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν, εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης.] [Ὡριγένης φησὶν] τὸ μαθεῖν τὸν Χριστόν ταυτόν ἐστι τῷ μαθεῖν τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ ἀκοῦσαι αὐτὸν οὐ διαφέρει τοῦ συνιέναι τὸν λόγον τῶν ἀναγεγραμμένων ἐπινοιῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. εἴ τις οὖν ἔμαθε τὸν Χριστόν καὶ ἤκουσεν αὐτόν, ἐπεὶ ἔμαθεν αὐτόν ὄντα Σοφίαν καὶ ἤκουσεν αὐτόν ὡς Θεοῦ Λόγον, παραδεξάμενος ἂν μεμάθηκε καὶ ἤκουσεν, οὐ περιπατήσει ἐν τῇ ματαιότητι τοῦ νοῦς αὐτοῦ, οὐδ' ἔσται τῇ διανοίᾳ ἐσκοτισμένος, οὐδὲ τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ ἀπηλλοτριωμένος. μάθωμεν τοίνυν τὸν Χριστόν καὶ ἀκούσωμεν αὐτόν· οὐκ ἀπογνωστέον μὲντοιγε καὶ τὸ διδαχθῆναι θεία δυνάμει ὑποβαλλούσῃ τῷ νῷ ἡμῶν κεκαθαμένῳ λόγον τὸν περὶ Χριστοῦ τέλειον καὶ ἀληθινόν, καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ. ἐδίδαξε τί τὸ μαθεῖν τὸν Χριστόν καὶ ἀκοῦσαι καὶ διδαχθῆναι, εἰπὼν καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ· ἡ γὰρ τῆς ἀληθείας πρωτότυπος οὐσία ἐν τῷ Ἰησοῦ μόνῳ λέγοντι ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. τὸ δὲ ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἀσυνάρτητον ὄν, ὅρα εἰ δυνάμεθα οὕτως ἀποκαταστήσαι· ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν, εἴγε αὐτόν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ· ἵνα ὁ νοῦς ἢ, ὅτι ὡς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ὑμῖν μαθοῦσι τὸν Χριστόν καὶ αὐτόν ἀκούσασιν καὶ ἐν αὐτῷ διδαχθεῖσιν, ἀποθεμένοις τε κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. παλαιὸν δὲ ἄνθρωπον ὃν δεῖ ἤδη ἀποθέσθαι τὸν πεπαλαιωμένον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας λέγεσθαι νομιστέον· οὗτος γὰρ κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, διὰ τοῦ ἀμαρτάνειν καὶ μηδέποτε ἀφθαρσίας τι ποιεῖν ἀλλ'

ὅλα τὰ τῆς φθορᾶς ἐργάζεσθαι, ἀεὶ φθείρεται. αἱ μὲν οὖν ἐπιθυμῖαι τῆς ἀπάτης καὶ ἡ προτέρα ἀναστροφή ἐνεργοῦσι τὸ φθεῖρεσθαι αὐτόν, καὶ οὐδέπω πάντῃ ἔφθαρται ὅσον ταῦτα ποιεῖ, ἀλλὰ φθείρεται· ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ φθείρει ἀλλὰ ἀποκτένει τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῷ ζωοποιῆσαι, ἐγὼ γάρ, φησὶν, ἀποκτένω καὶ ζῆν ποιῶ, καὶ ὅταν ἀπέκτενε αὐτοῦ τότε ἐξεζήτουν αὐτόν. ἔτι ζητήσεις πῶς ὁ κατὰ τὴν κακίαν πεπαλαιωμένος παλαιὸς ἄνθρωπος λέγεται. καὶ μήποτε ὡσπερ ἀνακαινοῖ καὶ ἀνακτίζει ἡ ἀρετή, οὕτως ἡ ἐναντία αὐτῇ κακία παλαιοῖ, ὡς καὶ τῆς παλαιότητος σημεῖα γίνεσθαι περὶ τὴν ψυχὴν οἰοεὶ τὰς ρυτίδας, ὡσπερ γίνεται ἐπὶ τῶν γηρασκόντων σωμάτων. διὰ τοῦτο ἔνδοξον αὐτῷ παρὶ τῆς τῆς ἐκκλησίας Χριστός, μὴ ἔχουσαν πῖλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων· ὅσον μὲν γὰρ ἔχει σημεῖα τῆς παλαιότητος, ἔχει καὶ τὴν ρυτίδα· ὅταν δὲ ἀπόθηται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἅπαντα ἀκμάζει καὶ πᾶσα ρυτίς ἐξαφανίζεται. ἀπάτης δὲ ἐστὶν ἐπιθυμία ἡ μοχθηρὰ ἐπιθυμία καὶ ἡ φαύλη. [iv 23] ἀνανεοῦσθε δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοῦς ὑμῶν. εἰ χρὴ ἀνανεοῦσθαι κατὰ τὴν λέξιν ταύτην οὔτε ἀπλῶς ἐν τῷ πνεύματι οὔτε ἐν τῷ νοί, ἀλλ' ἐν τῷ πνεύματι τοῦ νοῦς ὑμῶν, ζητητέον ἰδίᾳ τίς ὁ νοῦς ἡμῶν καὶ τί τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. πρόσχες δὲ καὶ τῷ ψαλῷ τῷ πνεύματι ψαλῷ δὲ καὶ τῷ νοί, προ εὐξομαι τῷ πνεύματι προ εὐξομαι καὶ τῷ νοί. ἐπιστήσεις οὖν εἰ, ὡσπερ ἔστι πολλὰ πνεύματα καὶ ἕκαστόν τι ὠκείωται, οὕτως ἔστιν τι πνεῦμα ὠκείωμένον ἡμῶν τῷ νοί, ὅπερ τοῦ νοῦς ἡμῶν ἀποκαθαιρομένου καὶ πᾶσαν ἀποβαλόντος ἀχλὺν ὠκείωμένον αὐτῷ ἀνανεοῖ ἡμᾶς. [iv 24a. καὶ ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα.] εἰ θέλομεν ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα, νοήσωμεν τὸ μιμηταί μου γίνεσθε καθὼς καὶ ἐγὼ Χριστοῦ καὶ τὸ ζῶν δὲ οὐκέτι ἐγὼ ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· καὶ ἀπαξάπλως μορφωθέντα τὸν Χριστὸν ἐν ἡμῖν ὅλον καὶ κατὰ πᾶσαν πρᾶξιν δεῖξομεν. [iv 25a] διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ. οἱ μὲν ἀπλούστεροι πλεον τοῦ ἠθικοῦ οὐδὲν οἰήσονται λέγεσθαι ἐκ τοῦ λεγομένου· ἡμεῖς δὲ, ἐναντίον εἶναι πειθόμενοι τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος, τὸ ἐναντίον τῇ καθηκόντως λαλουμένη ἀληθείᾳ πρὸς μόνον τὸν πλησίον ζητοῦμεν ψεῦδος ἀποθέσθαι ὅπερ ἐστὶν ἡ ψευδοδοξία (ἔργον δὲ οὐ τὸ τυχόν ἐστὶ πρὸς τ-ῶ) ἀποθέσθαι ἐκεῖνο τὸ ψεῦδος καὶ τὸ οὕτως ψεῦδος ἀποθέσθαι, καὶ γὰρ δόκιμον δεῖ εἶναι τραπεζίτην καὶ πάντα δοκιμάζειν ἱκανόν, ἵνα μόνον κατέχωμεν τὸ καλὸν ἀπὸ δὲ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπεχώμεθα· ἐναντίον δὲ τῷ κατὰ τὰς ψευδοδοξίας ψεύδει ἐστὶν ἡ σωτήριος ἀλήθεια. τὸ δὲ λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ εἴληπται ἀπὸ τοῦ Ζαχαρίου. [iv 26a] ὀργίξασθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε. ὅτι ἀπὸ τοῦ τετάρτου ψαλμοῦ τοῦτο εἴληπται δῆλόν ἐστιν. δύο δὲ σημαίνεται ἐκ τῆς ὀργίξασθαι φωνῆς· ἢ τὸ ἀπροαίρετον, ὅπερ τινὲς ἐκάλεσαν προ-σ-πάθειαν, ἣτις συμβήσεται καὶ τοῖς τελείοις ἀπροαίρετόν τι πάσχουσι κατὰ τὰ τοιαῦτα εἰς ὀργὴν προκαλούμενα συμπτώματα· ἕτερον δὲ, ὅταν ἤδη ἡ συγκατάθεσις παραδέχεται τὸ καθήκειν τιμωρεῖσθαι τὸν ἡδίκη <κ>-έν-αι> νομιζόμενον, ὅπερ ὡς ἐφ' ἡμῖν τυγχάνον κελεύει ἀποθέσθαι ὁ ἀπὸ στολος ἡμᾶς. τὸ πρότερον οὖν τῶν σημαινομένων δηλοῦται ἐν τῷ ὀργίξασθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε ἀντὶ τοῦ «εἰ καὶ παρεδέξασθέ ποτε τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ ἄπρακτον καταλείψατε.» [iv 26b] ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. ἐὰν τὸν αἰσθητὸν ἥλιον ἀκούσωμεν λέγεσθαι, ἀμαρτησόμεθα ὅτε ὀργίζομεθα καὶ τηροῦμεν τὴν ὀργὴν τοῦ ἡλίου δύνοντος, ὅπερ ἄτοπον εἶναι νομίζω. μήποτ' οὖν ὁ ἀληθινὸς ἥλιος, ὡσπερ δύσεται ἐπὶ τοὺς πονηροὺς προφήτας κατὰ τὸ εἰρημένον δύεται ὁ ἥλιος ἐπὶ τοῦ προφήτα ὑμῶν με ημβρία, οὕτως καὶ δύει ἐπὶ πάντας τοὺς ἀμαρτάνοντας, οὐ χαριζόμενος αὐτοῖς ἔτι ἀμαρτάνουσι τὴν ἰδίαν ἀνατολήν. ἐντέλλεται οὖν ἡμῖν ὁ Παῦλος μὴ ποιῆσαι τοιαῦτα κατὰ τὴν ὀργὴν ὡς ἐπιδύναται ἡμῖν τὸν ἥλιον καὶ γενέσθαι ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν νύκτα. 20 Eph. iv27 [μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ.] [Ὁριγένης δὲ φησὶν] ὁμοίον τοῦτο ἐστὶ τῷ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ

εἰρημένω, ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἔξουιᾶ ζοντο ἀναβῆ ἐπὶ εὐτόπον οὐ μὴ ἀφῆ, ὅτι ἴαμα καταπαύει ἁμαρτία μεγάλα. τόπον δὲ δίδομεν τῷ διαβόλῳ ἢ τῷ ἔξουιᾶζοντι πνεύματι ἀναβάντι ἐφ' ἡμᾶς, ὅτε οὐ πεπλήρωται ἡμῶν τὸ ἡγεμονικὸν ἁγίων μαθημάτων ἢ τῆς σωτηρίου πίστεως καὶ λογισμῶν διαφερόντων καὶ συμβουλευόντων ἡμῖν τὰ ἄριστα· κατὰ γὰρ τὸν πατέρα Ἰωάννου Ζαχαριαν ἐπὶ τὰ κλίματα τῆ ψυχῆ ἐπι κηνοὶ ὁ Σατανᾶ, καὶ αἱ τοιαῖδε συγκαταθέσεις τοῖς χείροσι καὶ ῥοπαὶ ἐπὶ τὰς συγκαταθέσεις προκαλοῦνται τὸν διάβολον εἰσελθεῖν ἡμῶν εἰς τὰς ψυχάς. καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰούδα γοῦν γέγραπται τοῦ προδότου, πρότερον μὲν τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότο εἰ τὴν καρδίαν ἵνα παραδῶ αὐτὸν Ἰούδα Σίμωνο Ἰκαριώτη, μετὰ δὲ ταῦτα ὅτι μετὰ τὸ ψωμίον εἰ ἤλθεν εἰ ἐκείνον ὁ Σατανᾶ· ὡς εἶ, βεβληκότο τοῦ διαβόλου εἰ τὴν καρδίαν Ἰούδα ἵνα παραδῶ τὸν Κύριον, πρὸς τὸ βληθὲν στὰς ὁ Ἰούδας ἦν, οὐκ ἂν ὕστερον εὐρήκει τόπον εἰς αὐτὸν εἰ ελθεῖν ὁ Σατανᾶ. [iv 28] ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ καὶ κοπιᾶτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι. ἐπεὶ ἐν ταῖς τοῦ βίου πραγματεῖαις ἀναστρεφόμενοι προφάσει τοῦ πορισμοῦ τῶν ἐπιτηδείων καὶ πολλοὶ τῶν πεπιστευκέναι νομιζομένων, κἂν δοκῶσι καθαρεύειν ἀπὸ εἰδωλολατρείας καὶ πάσης πορνείας, οὐκ εὐκόλως ἀφίστανται τοῦ κλέπτειν ἐν τῷ ὠνεῖσθαι καὶ πιπράσκειν καὶ συμπραγμα τεύεσθαι τισι, διὰ τοῦτο οὐκ ὤκνησεν, ὡς ἔτι κλεπτόντων (καὶ ταῦτα ἐν Ἐφέσῳ) τινῶν, οἷον εἰ ἐλέγξει ὡς εἰδὼς τοὺς τοιούτους· τὸν δὲ δίκαιον πορισμὸν δηλοῖ αὐτὸ τὸ ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν, τῶν μὲν ἀδίκως ποριζόντων οὐ τὸ ἀγαθὸν ἀλλὰ τὸ πονηρὸν ἐργαζομένων, τῶν δὲ μετ' εὐλαβείας περιποιούντων αὐτοῖς τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἐν τούτῳ τὸ ἀγαθὸν ἐργαζομένων. 21 Eph. iv29 [πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρεῖας ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν.] [Ὡριγένης φησὶν] ἀγαθὸς λόγος ἐστὶ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρεῖας διδοὺς χάριν τοῖς ἀκούουσιν ὁ διδασκαλικὸς καὶ ἐπ' ἀρετὴν μὲν προτρεπτικὸς κακίας δὲ ἀποστερητικὸς· σαπρὸς δέ, ὁ συναύξων τὴν κακίαν καὶ ἐρεθίζων ἐπὶ τὰ χείρονα. [iv 30] καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. εἴπερ ἡ λύπη πάθος ἐστὶ, καὶ καλῶς ἀποδίδεται περὶ αὐτῆς ὅτι ἐστὶ «δόξα πρόσφατος κακοῦ παρουσίας ἐφ' ᾧ καθήκει συστέλλεσθαι,» οὔτε δὲ δοξάζει τὸ ἅγιον πνεῦμα οὔτε (ἵνα δοθῆ δοξάζειν) δοξάζει τὸ κακὸν αὐτῷ παρεῖναι, οὐ λυπῆσεται τὸ ἅγιον πνεῦμα. μήποτ' οὖν, τὸ ὅσον ἐφ' ἡμῖν, τάδε πράττοντες λυποῦμεν τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ Θεοῦ; καὶ ὁ Κύριος δὲ φησιν ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ καὶ ἐν πᾶσι τούτοις ἐλύπε ἐμέ. τὰ δὲ πολλάκις ἡμῖν εἰρημένα περὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ ὕπνου τε καὶ τῶν ἀνθρωποπαθῶν φωνῶν χρήσιμα καὶ εἰς τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ. ἐσφραγίσθημεν δὲ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ἵνα τὸν τύπον τοῦ ἁγίου πνεύματος δεξάμενοι, ἀμερίστου μείναντος τοῦ σφραγίσαντος, τοὺς τύπους λαβόντες τοῦ ἁγίου πνεύματος ἅγιοι γενώμεθα, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου καθ' ἕκαστον ἡμῶν τὸ ἐν ἡμῖν ἅγιον γένηται, οἷμαι δὲ ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ. τῷ πνεύματι μὲν οὖν τῷ ἁγίῳ ὁ σφραγιζόμενος σφραγίζεται, ὁ δὲ Θεὸς ἐστὶν ὁ σφραγίζων. σφραγίζεται δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῷ ἁγίῳ πνεύματι πᾶς ὁ ἐκ τοῦ πιστεύειν τῷ Θεῷ φραγίᾳ ὅτι ἀληθὴ ἐστὶν ὁ Θεός· καὶ σφραγίζεται ἵνα τηρήσας τὴν σφραγίδα καὶ δείξας αὐτὴν ἐν ἡμέρᾳ ἀπολυτρώσεως ἄθραυστον τοῖς ἀπολυτρουμένοις συναριθμηθῆ. 22 Eph. iv31 πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. [Ὡριγένης φησὶν] γενικὸν μὲν τινες πάθος ὠθήθησαν εἶναι τὴν ὀργὴν, καὶ αὐτὴν τάξαντες ὑπὸ γένος τὴν ἐπιθυμίαν· καὶ ὅρον γε ἀποδεδώκασι τῆς ὀργῆς τοιοῦτον «ὀργὴ ἐστὶν ἐπιθυμία τιμωρίας τοῦ δοκοῦντος οὐ προσηκόντως ἡδίκηκέναι.» εἶδη δὲ πολλὰ τῆς ὀργῆς ἀναγράψαντες, συγκατατάττουσιν αὐτοῖς τὴν πικρίαν μὲν εἶναι ὀργὴν δυσπαράδεκτον ἢ παραχρήμα ἐκρηγνυμένην (εἰληφθαι δὲ φασὶ τὸ δυσπαράδεκτον

κατὰ τὸ μὴ ῥάδιον αὐτὴν εἶναι τοῖς ἐκτὸς προσδέχεσθαι), θυμὸν δὲ ὀργὴν ἐναρχομένην. ἔοικε δὲ ἡ γραφή σφόδρα πολλαχοῦ διαφορὰν εἶδέναι θυμοῦ καὶ ὀργῆς, ὡσπερ καὶ ἐν τῷ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ οὐ ἐλέγξῃ με μηδὲ τῇ ὀργῇ οὐ παιδεύῃ με. οὐχ ὁμοίως δὲ ὀριοῦμεθα τὸν ἐλέγχοντα θυμὸν Θεοῦ καὶ τὸν θυμὸν ὃν δεῖ ἀρθῆναι ἀφ' ἡμῶν, οὐδὲ τὴν παιδεύουσαν ὀργὴν Κυρίου καὶ τὴν ἡμετέραν. <τὰ μὲν γὰρ περὶ Θεοῦ> τροπικώτερον εἴρηται, τὰ δὲ περὶ ἡμῶν ὀνομαζόμενα ὁμολογουμένως πάθη ἐστὶ καὶ ἁμαρτήματα. κεῖται δὲ τὸ ὄνομα τῆς πικρίας καὶ ἐν τῷ Ἱερεμιά· καὶ ἡ πικρία γὰρ οὐ, φησὶν, ἀνέβη πρὸ μέ. οἶμαι οὖν πικρίαν μὲν νῦν λέγεσθαι παρὰ τῷ ἀποστόλῳ καθὸ λέγομεν τινὰς πικροὺς ἐναντίους τοῖς γλυκέσι, καὶ ἡ συνήθεια γὰρ γλυκεῖς ἀνθρώπους οἶδε καὶ πικρούς· θυμὸν δὲ τὴν ἐναρχομένην ἐπὶ τινι γενέσθαι ὀργὴν ἐν τῇ ψυχῇ· ὀργὴν δὲ τάχα οὐ τὸ γένος τούτων καὶ ἐτέρων παραπλησίων, ἀλλὰ τὴν ἤδη ἐτοιμὴν καὶ ἐνεργητικὴν πρὸς τὴν «τιμωρίαν τοῦ ἡδίκηκεναι νομιζομένου.» καὶ ὡς ἐπίπαν παρακολουθεῖ τοῖς πάθεσι τούτοις καὶ ἡ κραυγὴ, κεκραγόντων τῶν πικρανομένων καὶ θυμουμένων καὶ ὀργιζομένων, καὶ θορυβωδέστερον λαλούντων καὶ προφερομένων λόγους καὶ πικρίας καὶ θυμοῦ καὶ ὀργῆς. διὸ πρὸς τοῖς προτέροις καὶ κραυγὴν ἀσκητέον ἀρθῆναι ἀφ' ἡμῶν. οἶμαι δὲ ἐνθάδε βλασφημίαν ἦν κελεύει ἀρθῆναι ἀφ' ἡμῶν ἢν προφέρονται ἀπὸ παθῶν ὀργιζόμενοι πολλακίς οἱ καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ τολμῶντες ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὀργῆς λαλεῖν, ὅταν πᾶσα ἡ κατηγορία περὶ οὐτινοσοῦν λαμβάνηται αὐθις ἐν τῇ βλασφημίᾳ· βλασφημεῖν γὰρ λέγονται οἱ κακῶς λέγοντες ἐκείνους οὓς λέγουσι κακῶς. διὸ ἀκολουθῶς τοῖς περὶ πικρίας καὶ θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ κραυγῆς λέγεται δεῖν ἀποτίθεσθαι καὶ τὴν βλασφημίαν. εἰ μέντοιγε καὶ τὴν βλασφημίαν τάσσοιμεν ἐπὶ πάσης φωνῆς τῆς κακῶς τὸ θεῖον λεγούσης, οὐ μόνον ἐκ λύπης καὶ ὀργῆς κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς δυσαρεστήσεως δυσφημούντων τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ πολλακίς καὶ κατὰ ἄγνοιαν τοῦ περὶ ἀληθείας λόγου, ὡς δήλον ἐκ τῶν παρὰ τοῖς ἑτεροδόξοις δογμάτων, βλασφημεῖ δὴ καὶ ὁ τὸν ἀληθῆ λόγον ψευδῆ ἀποφαινόμενος εἶναι ἢ τὸν ψευδῆ ἀληθῆ, καὶ μάλιστα περὶ Θεοῦ καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ πραγμάτων. τίς οὖν οὕτως δόκιμο τραπεζίτη ὡς εἶδέναι πάντα δοκιμάζειν καὶ τὸ μὲν καλὸν κατέχειν ἀπὸ δὲ παντὸ εἶδου πονηροῦ ἀπέχεσθαι; ἐπεὶ δὲ τινες οἴονται εὐλόγως ποτὲ γίνεσθαι ὀργὴν, μὴ καλῶς προστιθέντες τῷ εὐαγγελίῳ τὸ «εἰκῆ» κατὰ τὸ ῥητόν ὃ ἂν ὀργιθῇ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔνοχο ἔσται τῇ κρίσει ἀνένγνωσαν γὰρ τινες ὃ ἂν ὀργιθῇ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ– δυσωπήσωμεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ προκειμένου ῥητοῦ λέγοντος πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν. σαφῶς γὰρ ἐνθάδε ἢ πᾶσα φωνὴ κατὰ κοινοῦ ἐπὶ πάντων εἴρηται, ὡς μηδεμιᾶς πικρίας συγχωρουμένης μηδὲ θυμοῦ τινος ἐπιτρεπομένου μηδὲ ὀργῆς τινος εὐλόγως συνερχομένης. καὶ ἐν τριακοστῷ ἔκτῳ ψαλμῷ, ὡς πάσης ὀργῆς ἁμαρτίας οὐσης (ὁμοίως δὲ καὶ θυμοῦ), λέγεται παῦλαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατάλειπε θυμόν. οὐκοῦν οὐκ ἔστιν ποτὲ εὐλόγως ὀργισθῆναι τινι. καὶ οὐ μόνον γε πᾶσαν πικρίαν καὶ πάντα θυμὸν καὶ πᾶσαν ὀργὴν καὶ πᾶσαν βλασφημίαν φιλοπονητέον ἀρθῆναι ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ ταῦτα σὺν πάσῃ κακίᾳ· κακίαν δὲ ἐκλαμβάνομεν ἢτοι τὴν ἐναντίαν ἕξιν τῇ ἀρετῇ ἢ τὴν πονηρίαν. 23 Eph. iv32 γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὐσπλαγχοί, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχαρίσατο ἡμῖν. [Ῥωιγένης φησί] ἡμεῖς μὲν τὸ ἐναντίον τῷ πικρῷ γλυκὺ ὠνομάσαμεν· ἔοικεν δὲ ὁ Παῦλος τὴν ἐναντίαν τάξιν τῇ πικρίᾳ χρηστότητα νῦν λέγειν, μεταφορικῶς ἀπὸ τῶν βρωμάτων· οὕτως οὖν δυνάμεθα νοεῖν τὸ γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοί ἀντὶ τοῦ «εὐπρόσιτοί τινες καὶ κατὰ τὸ ἦθος γλυκεῖς τε καὶ προσηνεῖς.» τοῦτο δὲ γίνεται, εἰ τὸ ὠμὸν καὶ ἀνηλεές καὶ ἀσυμπαθές πρὸς τὸν πλησίον ἀποθέμενοι εὐσπλαγχοί πρὸς πάντας γινόμεθα, διὰ τούτων οὐ μόνον τοῖς πέλας ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς τὰ μέγιστα χαριζόμενοι· <«χαριζόμενοι» ἑαυτοῖς> ἑτέρου ὄντος παρὰ τὸ «χαριζόμενοι ἀλλήλοις,» ἐπεὶ περὶ ὅσα ἂν ἐν τῷ εὐεργετεῖν

ποιῶμεν ἑτέρους καλῶς, ταῦτα καὶ διὰ τὸ τέλος καὶ διὰ τὸ ὑ ὤμου ἡμᾶς εἶναι μᾶλλον εἰς ἡμᾶς ἀναφέρεται ἢ περὶ εἰς οὓς δοκοῦμεν εὖ πεποιηκέναι. ταῦτα δὲ ἑαυτοῖς χαριζόμεθα ὅσα καὶ ὁ Θεὸς ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἔχαρίσατο, οἷον εἰ παραδεχόμενοι αὐτὰ καὶ τηροῦντες καὶ μιμούμενοι τὸν χαρισάμενον καὶ τὸν τρόπον τοῦ χαρίζεσθαι αὐτόν. ἄλλος δὲ τις μὴδὲν ἠγούμενος διαφέρειν τὸ χαριζόμενος ἑαυτοῖς τοῦ «χαρίζομενοι ἀλλήλοις,» ἰσοδυναμοῦν οἰήσεται λέγεσθαι τῶν χαριζόμενοι ἀλλήλοις μάλιστα διὰ τὸ καθὼς ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχαρίσατο ἡμῖν, καὶ ἐνέγξεται ταῦτα ἐπὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων, λέγων δεῖν ἡμᾶς ἀφιέναι τοῖς εἰ ἡμᾶ ἁμαρτὰ νου ἰν, ὡ καὶ ἡμῖν ἀφῆκε τὰ ἁμαρτήματα ὁ Θεός. πῶς δὲ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχαρίσατο ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα; ἢ ὅτι ἐν Χριστῷ ὡς ὁ πατὴρ ἀφῆκεν ἡμῖν τὰ παραπτώματα; ἐν Χριστῷ δὲ ἔχαρίσατο ἡμῖν καὶ τὰ ἀγαθὰ, εἴ γε ἐν Χριστῷ σοφία ἐστὶν ἢ ἔχαρίσατο ἡμῖν καὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη. 24 Eph. v3, 4 [πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα ἢ πλεονεξία μὴδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἀγίοις, καὶ αἰσχροῦ καὶ μωρολογίας ἢ εὐτραπείας, ἃ οὐκ ἀνήκεν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία.] [Ὡριγένης δὲ φησὶν] ἢ μὲν πρὸς πόρνην κοινωνία κατὰ τὸ ἔθος τῆς γραφῆς πορνεία ὀνομάζεται· πᾶσα δὲ ἢ κατὰ τὸν τρόπον τῶν σαρκικῶν γαργαλισμῶν ἁμαρτία, οὐ μόνον κατὰ τὰς μοιχείας καὶ παιδοφθορίας ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ὅσα ἐπενόησεν ἡ ἀνθρωπίνη ἀκολασία ἐν διαφόροις καὶ παντοδαπαῖς παρατριβαῖς, ἀκαθαρσία γενικῶς ὀνομάσεται. τὴν πλεονεξίαν δὲ ἦτοι ἀπλούστερον ἐκδεκτέον, ἢ, ὡς ἐν ἄλλοις παρεστήσαμεν, τὴν μοιχείαν, ὅτε καὶ ἐχρησάμεθα τῷ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἕκα τον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. πᾶσαν δὲ τὴν ἀκαθαρσίαν δεῖ φυλάξασθαι, ἐπεὶ τοῦτο πρέπει ἀγίοις. αἰσχροῦ δὲ τις ἔστι καθ' ἕκαστον εἶδος ἀκολασίας· καὶ ὁμοίως γε αἰσχροῦ ἐστὶ καὶ ἀκαθαρσία· ἐμφαίνει γὰρ καὶ τὸ ἀκάθαρτον καὶ τὸ αἰσχρὸν ἐκάστη πρᾶξις ἢ κατὰ τὸν τρόπον τῆς εἰς τὸ ἀποκρίνειν ἐνεργείας· ταῦτα δὲ ἐπὶ τῶν παρὰ φύσιν λεκτέον, οὐκ ἐπὶ τοῦ γάμου. ἴδωμεν δὲ τίς καὶ ἡ μωρολογία, ἢ καὶ αὐτὴν οὐδὲ ὀνομαζέσθαι χρὴ ἐν τοῖς ἀγίοις. ὁ μὲν οὖν τις φήσει, ἀπλούστερον τὴν λέξιν ἐξεληφώς, μωρολογίαν εἶναι τὴν ἀσκουμένην ὑπὸ τῶν βωμολόχων καὶ γελωτοποιῶν. ὅρα δὲ εἰ μὴ μωρολογεῖν λεκτέον καὶ τοὺς ὀτιδήποτε σοφίας καὶ συνέσεως ἠλλοτριωμένους πάντας, καὶ μωρὸν ἐν τοῖς δογματιζομένοις ὑπ' αὐτῶν. δόξει δὲ συνάδειν τῷ ἀπλούστερον ἐκδέξασθαι τὴν μωρολογίαν ἢ ἐπιφερομένη αὐτῇ εὐτραπεία, ἢ ἡντινα ἢ τῶν ἰδιωτῶν συνήθεια τάσσει ἐπὶ τῶν οὐ μόνον ἀπὸ μωρολογίας ἀλλὰ καὶ ἀπ' οἰασθήποτε αἰτίας γέλωτα κινούντων. οὐκ ἀνήκε δὲ τοῖς ἀγίοις οὐδὲ αὕτη, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ ἐν πᾶσι πρὸς Θεὸν εὐχαριστία, ἢ γοῦν εὐχαριστία καθ' ἣν εὐχαρίτους καὶ χαριέντας τινὰς φαμεν. μωρὸ λογὸν μὲν οὖν καὶ εὐτράπελον οὐ δεῖ εἶναι, εὐχάριτον δὲ καὶ χαριέντα· καὶ ἐπεὶ ἀσύνηθές ἐστὶ τὸ εἰπεῖν «ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία,» τάχα ἀντὶ τούτου ἐχρήσατο τῇ ἐπ' ἄλλου κειμένη λέξει καὶ εἶπεν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. καὶ μήποτε ἔθος ἐστὶ τῷ ὀνόματι τῆς «εὐχαριστίας» καὶ τοῦ «εὐχαρίστου» τοὺς ἀπὸ Ἑβραίων χρῆσθαι ἀντὶ τῆς «εὐχαριστίας» καὶ «εὐχαρίτου»· τοιοῦτο δὲ ἐνομίσαμεν εἶναι καὶ τὸ ἐν Παροιμίαις οὕτως εἰρημένον γυνὴ εὐχάριτο ἐγειρεῖ ἀνδρὶ δόξαν ἀντὶ τοῦ «εὐχάριτος γυνή»· βιάζεσθαι δὲ ἂν ἐδόξαμεν τὸ γυνὴ εὐχάριτο ἀντὶ τοῦ «εὐχάριτος» ἐκλαμβάνοντες, εἰ μὴ αἰλοῖται ἐκδόσεις συνῆδον ταύτη τῇ ἐκδοχῇ. ὁ μὲν γὰρ Ἀκύλας οὕτως ἠρμήνευσεν γυνὴ χάριτο ἀντέχεται δόξη, Θεοδοτίων δὲ καὶ Σύμμαχος γυνὴ χάριτο ἀντέχεται δόξη. [v 5] τοῦτο γὰρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. παρατηρητέον ὅτι ἐξ ἀπαγορεύσας ἁμαρτήματα, πορνείαν καὶ ἀκαθαρσίαν καὶ πλεονεξίαν καὶ αἰσχροῦ καὶ μωρολογίαν καὶ εὐτραπείαν, οὐ κατὰ τὰ ἐξ ἐπιφέρει ὥστε τὸν ἐνεχόμενόν τινα αὐτῶν μὴ ἔχειν κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, ἀλλὰ τρία, λέγω δὲ πορνείαν καὶ ἀκαθαρσίαν πᾶσαν καὶ πλεονεξίαν. εἰ γὰρ μὴ εἶχον κληρονομίαν ἐν

τῆ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ καὶ ὁ μωρολογία καὶ εὐτραπελία ἔνοχος, ὠμότερον ἂν τινι ἐφαίνετο τὸ κατὰ τὴν κρίσιν ἐπὶ μηδενὶ συγγινώσκουσαν τῆ ἄσθενεϊ ἡμῶν φύσει. ἄλλως μὲν γὰρ οὐδὲ ταῦτα ἀνῆκεν, πλὴν οὐχ ὥστε πραττομένων αὐτῶν ἐκπίπτειν τινὰ τῆς κληρονομίας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. λείπει καὶ περὶ τῆς αἰσχροτήτος ἐπιστήσαι. δόξαις ἄρ' ἂν εὐλογον εἶναι τὸ λέγεσθαι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης ἢ αἰσχροὺς οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῆ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. ἀλλὰ μήποτε ἡ αἰσχροτής ἐστὶν ἐν τῷ κατὰ τὸ κρυπτὸν μόνον παθητικῶς μεμολυσμένῳ, ἢ καὶ πυρωθεῖς τις ἀνέστειλεν τὴν ἐπὶ τὴν πορνείαν ἢ τὴν ἐπὶ τὴν ἀκαθαρσίαν ὀρμήν. καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω δὲ τὰ μὲν κωλύοντα κληρονομίαν ἔχειν ἐν τῆ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ κατ' ἰδίαν ὀνομάσας φησὶ μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, εἴτα ἐν ἰδίᾳ χώρᾳ διηρημένη ἀπὸ τῶν προτέρων ἐπήνεγκε τὴν αἰσχροτήτα καὶ μωρολογίαν καὶ εὐτραπελίαν. ἐπειδὴ δὲ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὑπενοήσαμεν τὴν πλεονεξίαν τετάχθαι ἐπὶ τῆς μοιχείας, ζητῶμεν ἐκ τοῦ ἢ πλεονέκτης ὅ ἐστιν εἰδωλολάτρης, πότερον ἀνα τρέπεται ἐκείνη ἢ ἐκδοχὴ ἢ ἔτι δύναται χώραν ἔχειν. εὐρομεν δὴ πολλαχοῦ τῶν προφητῶν τὴν εἰδωλολατρίαν πορνείαν ὀνομασμένην, ἐν τῷ ἐπόρνευον ὅτι ὡ τῶν εἰδώλων αὐτῶν. δύναται δὲ τις καὶ τὴν πορνείαν τάξαι ἐπὶ τῆς εἰδωλολατρίας ἐκ τοῦ λέγειν πνεύματι πορνεία ἐπλανήθη ἂν. ἐὰν δὲ πλεονέκτης ἢ ὁ ὅθεν μὴ δεῖ περιποιῶν ἑαυτῷ ἀργύριον, εἰδωλολατρία λέγεται ἢ πλεονεξία οἶονεϊ λατρευόντων τοῖς ἐγγεγραμμένοις εἰδώλοις ἐν τοῖς ἀργυρίοις τῶν ἀγαπῶν των τὸ ἀργύριον, οἶονεϊ γὰρ οὗτοι συναγαπῶσι τοῖς ἀργυρίοις καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐντετυπωμένα εἰδῶλα· οἶμαι δὲ πού καὶ τὴν φιλαργυρίαν εἰδωλολατρίαν ὀνομάσθαι παρὰ τῷ ἀποστόλῳ. 25 Eph. v6 [μηδεῖς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, διὰ τοῦτο γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.] [Ὡριγένης φησὶ] κενοὺς ἔοικε φάσκειν λόγους τοὺς διὰ τινος πιθανότητος ἀνατρέπειν θέλοντας τὸν περὶ τῶν προσαγομένων τοῖς κακῶς βεβιωκόσι κολάσεων λόγον· ἀπάτης γ' οὖν φησὶν εἶναι τοὺς τοιοῦτους λόγους καὶ κενούς, τῷ πάντως ἔρχεσθαι τὴν λεγομένην ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. ἀπειθείας δὲ υἱοὺς ὀνομάζει τοὺς ἀπειθεῖς, οἶονεϊ τῆς κατὰ τὴν ἀπειθειαν κακίας μητρὸς γινομένης καὶ γεννώσης αὐτοὺς ἔχοντας οἶονεϊ τὸν τῆς μητρὸς χαρακτῆρα· οὕτως καὶ υἱοὺς καὶ τέκνα πορνεία καὶ υἱοῦ θανάτου καὶ υἱοῦ γεέννης καὶ ἄλλα τούτοις παραπλήσιά ἐστι πολλαχοῦ τῶν γραφῶν εὑρεῖν. [v 7] μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. τηρήσεις τὴν «μέτοχος» καὶ «συμμέτοχος» φωνήν· μήποτε ὁ μὲν μέτοχος ἐπὶ κρείττονος εἴρηται, ὁ δὲ συμμέτοχος ἐπὶ χείρονος, οἶον δια τοῦτο ἔχρη ἐ ὁ θεὸ ὁ θεὸ οὐ ἔλαιον ἀγαλλιά εω παρὰ τοῦ μετόχου οὐ, καὶ μέτοχοι γὰρ Χριστοῦ γεγόναμεν, ἕανπερ τὴν ἀρχὴν τῆ ὑποτάεω μέχρι τέλου βεβαίαν κατὰ χωμεν. οὐ μέμνημαι δὲ ἀλλαχοῦ παρὰ τὴν ἐνεστηκυῖαν λέξιν τὸν «συμμέτοχον» εἰρησθαι, πλὴν φανερόν ἐνταῦθα ὅτι ἐπὶ χειρόνων ἐστὶν ὁ συμμέτοχος. [v 8] ἦτε γὰρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ. εἰ δυνατόν τὸ ποτὲ σκότος μεταβαλὸν γενέσθαι φῶς, οὐκ εἰσὶν ἀπολλύμεναι φύσεις. ὥσπερ δὲ οἱ δίκαιοι φῶ εἰσι τοῦ κό μου, οὕτως οἱ ἀσεβεῖς σκότος ἂν εἶναι λέγοιντο· καὶ οἱ μὲν δίκαιοι φῶς ὄντες ἐν φωτὶ ὄψονται φῶ, οἱ δὲ ἄδικοι σκότος τυγχάνοντες λαὸ εἰσι καθήμενο ἐν κότει μηδὲν βλέποντες. ἀπὸ δὲ τῶν καρπῶν ἐπιγνώ ομεθα τοὺς ὄντας φῶς ἢ σκότος· πᾶ μὲν γὰρ ὁ φαῦλα πρά ων μι εἶ τὸ φῶ, καὶ μὴ ἐρχόμενο πρὸ τὸ φῶ σκότος ἐστὶ καὶ υἱὸς σκότους καὶ νυκτός· ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἐρχόμενο πρὸ τὸ φῶ φῶς ἐστὶ καὶ υἱὸς φωτός καὶ ἡμέρας. πρὸς τούτοις ἐπιστήσεις εἰ μὴ ὡς ὄντων τινῶν φώτων ἀλλ' οὐκ ἐν κυρίῳ λέγεται περὶ τῶν δικαίων τὸ νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ· καὶ μάλιστα γε τοῖς πεφωτισμένοις ἐν φωτὶ γνώσεως Ἐφεσίοις ἔπρεπε λέγεσθαι τὸ νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ. [v 8] ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. εἴπερ ὁ Θεὸ φῶ ἐ τι καὶ κοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἐ τὴν οὐδεμία, τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τέκνα ἐστὶ φωτός.

[v 9] ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ φωτὸς ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀληθείᾳ. πρὸς τοὺς διαχωρίζοντας τὸν δίκαιον ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οἰομένους τὸν μὲν δημιουργὸν εἶναι δίκαιον ὃν δὲ οἶονται ὑπὲρ αὐτὸν ἀγαθὸν Θεόν, χρήσιμα τὰ ῥητά· ἐπεὶπερ ὁ τοῦ φωτὸς καρπὸς καὶ ἐν ἀγαθωσύνη ἐστὶ καὶ ἐν δικαιοσύνη καὶ ἐν ἀληθείᾳ. ὅπου οὖν ἀγαθωσύνη ἐκεῖ δικαιοσύνη, καὶ ὅπου ἀλήθεια ἐκεῖ δικαιοσύνη. παρὰ δὲ τῷ ἀγαθῷ πατρὶ ἀγαθωσύνη καὶ ἀλήθεια· παρ' αὐτῷ ἄρα καὶ οὐ παρ' ἄλλῳ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη. ἐπιστήσεις δὲ αὐτοὺς καὶ ἐκ τοῦ τὸν Χριστὸν εἶναι δικαιο ὕνην. ἐν μὲν οὖν τῷ εὐεργετικῷ ἐμφαίνεται ἡ ἀγαθωσύνη, ἐν δὲ τῷ κατ' ἀξίαν ἀπονεμη τικῷ ἡ δικαιοσύνη, ἐν δὲ τῷ ἐπιστημονικῷ τοῦ τῶν ὄλων λόγου ἡ ἀλήθεια. [v 10] δοκιμάζοντες τί ἐστὶν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ. χρεια τοῦ μετὰ βουλήσ πάντα ποιεῖν, ἵνα περισκοποῦντες ἕκαστον τῶν πρακτέων ἀπὸ ἐξετάσεως τὰ μὲν δοκιμαστὰ καὶ εὐάρεστα τῷ Θεῷ παρα δεξώμεθα ὡς δόκιμοι τραπεζῖται, τὰ δὲ ἀδόκιμα καὶ δυσάρεστα αὐτῷ ἀποσειώ μεθα. ἐπεὶ δὲ ἀπήρηται τὰ τῆς φράσεως, δοκεῖ μοι οὕτως ἂν ἀποκαταστήναι, μὴ οὖν γίνεσθε συμμετοχοὶ αὐτῶν, δοκιμάζοντες τί ἐστὶν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ. εἰ καὶ ἦτέ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ὄντες ἐν Κυρίῳ ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε, τοὺς καρποὺς ἐπιδεικνύμενοι τοῦ φωτὸς ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀληθείᾳ. [v 11a] καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους. καὶ ἐν ἄλλοις τὸ μὲν τοῦ καρποῦ ὄνομα ἔταξεν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τὸ δὲ τοῦ ἔργου ἐπὶ τῆς σαρκός, εἰπὼν φανερὰ δὲ ἐτι τὰ ἔργα τῆ ἀρκό, ἅτινά ἐτι πορνεία καὶ τὰ ἐξῆς, ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐτιν ἀγάπη χαρὰ εἰρήνη καὶ τὰ ἐξῆς. νῦν μέντοιγε τὰ τοῦ σκότους ἔργα ἄκαρπα εἶναι φησιν, οἷς κοινωνεῖ ὁ ποιῶν αὐτά. [v 11b] μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. ἐν ταῖς ἐντολαῖς εἶναι νομιστέον καὶ τὸ ἐλέγχειν· ὅπερ ποιήσει ὁ μὴ ἀκουσόμενος ἄν, ὑποκριτὰ ἔκβαλε πρῶτον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκὸν καὶ τότε διαβλέψει ἐκβαλεῖν τὸ κάρφο ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. διόπερ καὶ οἱ προφηταί, μηδαμῶς ἐλέγχουσ ὑπεύθυνοι τυγχάνοντες, ἤλεγχον τοὺς ἀμαρτάνοντας. [v 12] τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. τίνων αὐτῶν; οὐ πάνυ σαφῶς προεῖπεν· εἰ μὴ ἄρα τις ἀναφέρῃ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας τὴν λέξιν, ὥστε οὕτως αὐτὴν ἔχειν τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπὸ τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν, ἅτινα ἦν πορνεία καὶ ἀκαθαρσία. 26 Eph. v13 [τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦνται· πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστὶν. διὸ λέγει, Ἔγειρε ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ χριστός.] [Ὡριγένης δὲ φησιν] ἐπεὶπερ τὰ ἐλεγχόμενα ἔργα τοῦ σκότους ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται, μεταβαλλόντων τῶν ἐλεγχομένων εἰς φῶς, λέγεται τοῖς καθεύδουσι καὶ ἐν νεκρότητι τυγχάνουσιν ἐκ τοῦ τὰ ἄκαρπα ἔργα τοῦ σκότους πεποικέναι τὸ ἔγειρε ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ χριστός. ζητήσαι δ' ἂν τις, τίς λέγει κατὰ τὸ ἐνθάδε γεγραμμένον διὸ λέγει Ἔγειρε ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. ὁ μὲν οὖν τις φήσει ἔν τινι τῶν προφητῶν ἀνεγνωκότα ταῦτα τὸν ἀπόστολον ἐνθάδε αὐτὸν ἀναγεγραφέναι. ἕτερος δὲ αὐτὸν τὸν ἀπόστολον προσωποποιεῖν τινα ἐκ τοῦ πνεύματος λεγόμενα εἰς προτροπὴν τὴν ἐπὶ μετάνοιαν. ἔτι δὲ ζητήσεις, πῶς τῷ αὐτῷ λέγεται ὡς μὲν ζῶντι καὶ καθεύδοντι ἔγειρε ὁ καθεύδων, ὡς δὲ τεθνηκότι τὸ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. μήποτ' οὖν ἐπεὶπερ ἔστι καὶ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ, ὅπερ ἐπὶ κρείττονος τετηρήκαμεν λέγεσθαι, ἔστι δὲ τι καὶ δεύτερον ἢ ψυχὴ τὸ καὶ νόσου καὶ θανάτου ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων δεκτικόν, τὸ μὲν ἔγειρε ὁ καθεύδων λέγεται διὰ τὸ πνεῦμα, τὸ δὲ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν διὰ τὴν ψυχὴν· ἐπεὶπερ ψυχὴ ἢ ἀμαρτάνου α αὐτὴ ἀποθανεῖται, τοῦ δὲ πνεύματος οὐδαμοῦ εὐρομεν θάνατον. φῶ δὲ ὦν ἀληθινὸν ὁ χριστός ἐπιφάσει τῷ ἐγειρομένῳ ἀπὸ ὕπνου καὶ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν. 27 Eph. v15–17 βλέπετε οὖν ἀκριβῶς πῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι ἀλλ' ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε

ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. [ᾠριγένης φησίν] ὁ δοκιμάζων καθ' ἕκαστον ὧν λέγει καὶ πράττει καὶ ἐννοεῖ τὸ εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ, δυνήσεται καὶ βλέπειν ἀκριβῶς ἐκ τῆς πολλῆς προσοχῆς πῶς περιπατήσει, ὁ δὲ βλέπων ἀκριβῶς πῶς περιπατήσει πάντως ἐστὶ σοφός. καὶ ἐπεὶ πρόθεσιν τινες ἔχουσι χρηστοτέραν, οὐ σοφοὶ δὲ τυγχάνοντες θέλουσι βλέπειν ἀκριβῶς πῶς περιπατοῦσι, προσέθηκε τὸ μὴ ὡς ἄσοφοι ἀλλ' ὡς σοφοί· σοφίας δὲ ἔργον τὸ βλέπειν ἀκριβῶς καὶ τὰ ἠθικά. ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν. οἶονεὶ ἑαυτοῖς τὸν καιρὸν ὠνούμενοι, ἔχοντα ὡς πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον πονηρὰς ἡμέρας. ὅτε οὖν εἷς τι δέον τὸν καιρὸν καταναλίσκομεν, ὠνησάμεθα αὐτὸν καὶ ἀντηγοράσαμεν ἑαυτοῖς ὡσπερὶ πεπραμένον τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ· οὐδεὶς δὲ βιωτικώτερον ζῶν καὶ ἐν φροντίσιν ἢ μερίμναις τυγχάνων ἐώνηται ἑαυτῷ τὸν καιρὸν, ἀλλ' ὁ μόνος εἷς τι δέον καὶ τὴν κτῆσιν τοῦ μακαρίου βίου ἀναλίσκων αὐτόν. ἐξαγοραζόμενοι δὲ τὸν καιρὸν ὄντα ἐν ἡμέραις πονηραῖς οἶονεὶ μεταποιοῦμεν τὰς πονηρὰς ἡμέρας εἰς ἀγαθὰς, καὶ ὡσπερὶ ἑαυτοῖς ποιοῦμεν αὐτὰς εἶναι οὐ τοῦ ἐνε τῷτο αἰῶνο ἡμέρας πονηρὰ ἀλλὰ τοῦ μέλλοντο αἰῶνο ἡμέρας ἀγαθὰς. [[v. 17] διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. διὰ ποῖον τοῦτο, ἢ τὸ βλέπειν ἀκριβῶς πῶς περιπατεῖτε μὴ ὡς ἄσοφοι ἀλλ' ὡς σοφοί, μὴ γίνεσθε ἄφρονες; εἰ γὰρ ἔσεσθε ἄφρονες, ἀκριβῶς οὐ περιπατήσετε οὐδὲ ὡς σοφοί. προστάσει δὲ αὐτοῖς τὸ τοῦ Κυρίου ἐξετάζειν θέλημα καὶ συνιέναι αὐτό, ἴν' ὅπου τι περὶ τοῦ πράττειν καταλάβοιεν, αὐτὸ πράττωσιν ὡς θέλημα Κυρίου, ὅπου δὲ πάσχ<ω>σι φέρ<ω>σιν αὐτὸ ὡς θελήματι γινόμενον Κυρίου.]] 28 Eph. v18 καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ ἐν ᾧ ἐστὶν ἄσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι. [ᾠριγένης φησὶ] δύναται μὲν καὶ ἀπλούστερον ταῦτα νοεῖσθαι, ἄσωτίας οὐσης ἐν τῇ χρήσει τοῦ μεθύειν ποιῶντος οἴνου. δύναται δὲ καὶ οἶνος ἐν ᾧ ἐστὶν ἄσωτία νοεῖσθαι περὶ οὗ ἐν ᾧ δὴ μεγάλη λέγεται θυμὸν δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν καὶ θυμὸν ἀπίδων ἀνίατο, ὄντινα πάντες οἱ ἐξιστάμενοι καὶ μεθύοντες τὸν λογισμὸν πίνουσι πολλὴν ἔχοντα τὴν ἄσωτίαν. πρὸς ἀντιδιαστολὴν δὲ ἐκείνου τοῦ οἴνου τοῦ μεθύσκοντος ἐν ᾧ ἐστὶν ἄσωτία ἐναντίος νοεῖται ὁ πεπληρωμένος πνεύματι καὶ πᾶν ὃ χωρεῖ τοῦ θειοτέρου λαμβάνων. πολλάκις δὲ τετηρήκαμεν τὸ ὄνομα τοῦ «πνεύματος» χωρὶς προσθήκης γεγραμμένον ὅτι ἐπὶ κρείττονος εἴρηται, ὅπερ καὶ ἐνθάδε σημαίνεται. 29 Eph. v19 [λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ.] [ᾠριγένης δὲ φησιν] οἱ μὲν ὕμνοι δύναμιν καὶ θειότητα καταγγέλλουσι τοῦ Θεοῦ, καὶ εἴη ἂν ὁ ἐπιστήμων τοῦ θεολογεῖν ἐν ὕμνοις πνευματικοῖς· τάχα δὲ ὁ περὶ τῶν πρακτέων διαλαμβάνων καὶ τῶν οἷς δεῖ ἐνεργεῖν διὰ τοῦ ὡς ψαλτηρίου ὄργανου σωματικοῦ ἡμῶν, οὗτος ἐν ψαλμοῖς ἐστὶ πνευματικοῖς· ὁ δὲ ἄλλως φυσιολογῶν περὶ τῆς τοῦ κόσμου τάξεως καὶ τῶν λοιπῶν δημιουργημάτων, οὗτος ἐν ᾠδαῖς πνευματικαῖς. καὶ χρή γε ἄδειν κατὰ τὴν φυσιολογίαν καὶ ψάλλειν κατὰ τὴν περὶ τῶν ἠθῶν διέξοδον τῷ Κυρίῳ διακείμενον γνησίως πρὸς τὰ λεγόμενα· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ψάλλειν καὶ ἄδειν τῇ καρδίᾳ τῷ Κυρίῳ. [v 20] εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρί. καὶ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς προτέρᾳ φησὶ πάντοτε χαίρετε ἀδιαλείπτω προ εὐχε θε ἐν παντὶ εὐχαρι τεῖτε. ταύτην δὴ τηρήσει τὴν ἐντολὴν ὁ διειληφώς περὶ τῆς προνοίας φθανούσης καὶ ἐπὶ τὰ β' ἀ αρίων πωλούμενα πέντε τρουθία ὧν ἐν οὐ πίπτει εἰ παγίδα χωρὶ τοῦ ἐν οὐρανοῖ πατρό . τὸ δὲ ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν καὶ ὑπὲρ πάντων εὐχαριστεῖν ἐστίν· οὐκοῦν καὶ ἐπὶ ταῖς περιστάσεσιν εὐχαριστητέον, ἐπεὶπερ καὶ αὗται τῶν ἐφ' οἷς δεῖ εὐχαριστεῖν εἰσιν· καὶ ὡσπερ δεῖ εὐχαριστεῖν τὸν ἐν τῷ κόσμῳ ἐν τῷ μεταλαμ βάνειν τοῦ κόσμου καὶ καταθεᾶσθαι τὸ κάλλος αὐτοῦ καὶ θεωρεῖν ὅσα καὶ οἶα γέγονε διὰ τὸ λογικόν, οὕτως

καὶ ἐπὶ τοῖς ἐν μέρει εὐχαριστητέον. τὸν δὲ εὐχαριστοῦντα τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἐν τῷ με ἴτη Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων εὐχαριστεῖν χρή, ὥστε ἡμᾶς ποιῆσαι τὸ ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ. [v 21] ὑποτασσόμενοι, φησὶν, ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ. πάνυ τοῦτο καθαιρετικόν ἐστὶ τοῦ φίλαρχον εἶναι καὶ φιλόπρωτον. πᾶσι γὰρ αὕτη δέδοται ἐντολή, ἐλεύθερο γὰρ ὢν ἐκ πάντων πᾶν ἐμαυτὸν ἐδούλω αἶνα πάντα κερδήω. ἀλλὰ καὶ ἡ λέγουσα ἐντολή δουλεύετε ἀλλήλο<ι> προστάσσει τοῦτο. διόπερ διὰ τῆ ἀγάπῃ ἐδούλευαν ταῖς ἐκκλησίαις οἱ ἀπόστολοι, λειτουργοῦντες καὶ ὑπηρετοῦντες τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ σωτὴρ τὴν δούλου μορφήν ἀνείληφεν οὐ τοσοῦτον δι' ἄλλο τι ὅσον διὰ τὸ δεδουλευκέναι τοῖς μαθηταῖς, ὥστε καὶ βαλόντα ποτὲ αὐτὸν ὕδωρ εἰ τὸν νιπτῆρα πλύνειν τοῦ πόδα τῶν μαθητῶν. ἀλλὰ καὶ τὸ ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι μέγα ἔστι πάντων δούλο ὁ νοήσας ὑποτάσσεται κατὰ τὸ δουλεύειν οἷς δεῖ. ἔξεστι μέντοιγε τὸν δουλεύοντα, ποιοῦντα ἐν τῷ δουλεύειν τὰ πρόσφορα τοῖς δουλευομένοις, δοκεῖν μὴ ὑποτάσσεσθαι, ὅτε παρὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι τὰ συμφέροντα οἱ δουλευόμενοι ἐπιτάσσουσι τοῖς δουλεύειν ἐθέλουσι ποιεῖν τὰ μὴ κατάλληλα αὐτοῖς. πλὴν καὶ τότε ὁ πρὸς τὸ συμφέρον ποιῶν καὶ δουλεύει καὶ ὑποτάσσεται τῇ χρείᾳ τοῦ ᾧ δουλεύει, διὰ τὸν κατὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀπαθῆ καὶ μακαριοποιὸν φόβον. τοῦτο γὰρ νομίζω δηλοῦσθαι ἐκ τοῦ ἐν φόβῳ Χριστοῦ. [v 22, 23] αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίους ἀνδράσιν ὑποταστέσθωσαν ὡς τῷ κυρίῳ· ὅτι ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας. πᾶσαν συζυγίαν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ὁ λόγος οὗτος σύμβολον εἶναι θέλει Χριστοῦ καὶ ἐκκλησίας· τοῦ μὲν ἀνδρὸς, εἰ τὰ τοῦ γάμου κατὰ λόγον οἰκονομεῖ, μιμουμένο<u> Χριστὸν τὸν τῆς ἐκκλησίας νυμφίον, τῆς δὲ γυναικὸς, ἐὰν δεόντως ἀνδρὶ συνοικῆ, ζηλούσης τὴν (ἴν' οὕτως εἶπω) συμβίωσιν πρὸς τὸν Χριστὸν τῆς ἐκκλησίας. οὕτω γὰρ ὁ ἀνὴρ ἔστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὁμοίως τῷ καὶ τὸν Χριστὸν τῆς ἐκκλησίας. εἰ μέντοιγε μὴ οὕτως συναρμοσθεῖεν ἀλλήλοις ἀνὴρ καὶ γυνή, οὐκ ἂν λεχθεῖ ἐπὶ τούτων ὅτι ὁδε τις κεφαλὴ ἐστὶ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ Χριστὸς τῆς ἐκκλησίας. φιλοτιμείσθω οὖν ἕκαστος ἀνὴρ εἶναι πρὸς τὴν γυναῖκα ὡς ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐκάστη πρὸς τὸν ἄνδρα ὡς ἡ ἐκκλησία πρὸς τὸν Χριστόν· καὶ πάντα δὲ τὰ Χριστοῦ νοεῖτω καὶ ποιεῖτω ἀνὴρ, καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ γυνή. 30 Eph. v24 [ἀλλὰ ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν ἐν παντί.] [Ῥωγιένης φησὶν] εἰ οὕτως δεῖ τὰς γυναῖκας ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, ἀγίως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀναμαρτήτως δεῖσει βιούσας τὰς γυναῖκας ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ὡσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ ἀγίως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀναμαρτήτως βιοῦσα. v 27. [ἵνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων ἀλλ' ἵνα ἦ ἁγία καὶ ἄμωμος.] σπῖλοι δὲ εἰσὶν οἷον φακοὶ γινόμενοι ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ μελανία καὶ ἀλφοὶ καὶ μυρμηκίαι· τούτων γὰρ περιαιρεθέντων ὠραιότερα γένοιτ' ἂν γυνή· καὶ τὰ ἀνάλογον αὐτοῖς νοεῖσθω γινόμενα καὶ περὶ τὴν ψυχὴν, ἅτινα οὐδενός ἐστιν ἢ τοῦ Λόγου περιελεῖν, ἵνα παραστήσῃ ἑαυτῷ, φησὶ, τὴν ἰδίαν νύμφην μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων ἀλλ' ἵνα ἦ ἁγία καὶ ἄμωμος. ῥυτίδες δὲ σημεῖόν εἰσι γήρωσ· οὕτως εἴ τις ἴχνη τοῦ παλαιοῦ ἐπιμένει ἔχων μὴ αἰεὶ ἀνακαινούμενο, ῥερυτιδῶσθαι ἂν λέγοιτο κατὰ τὴν ψυχὴν. [31] ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. παρατηρητέον, ὡσπερ καὶ ἐν ἄλλοις πεποιήκαμεν, ὅτι πολλάκις οὐκ αὐταῖς λέξεσιν ἐκτίθενται τὴν παλαιὰν γραφήν οἱ τὴν καινὴν διαθήκην γράφοντες. καὶ περὶ μὲν τούτου ἐν μὲν τῇ Γενέσει οὕτω γέγραπται ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπο τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς ἄρκα μίαν, ἐνθάδε δὲ ἀντὶ τοῦ ἕνεκεν τούτου πεποίηκεν ὁ Παῦλος ἀντὶ τούτου, παραλέλοιπέν τε τὸ

μετὰ τὸν πατέρα εἰρημένον αὐτοῦ καὶ τὸ μετὰ τὴν μητέρα δεύτερον εἰρημένον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ προ κολληθήεται πρὸ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. 31 Eph. vi1-3 τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔση μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. [Ὡριγένης φησὶν] ἀμφίβολόν ἐστι τὸ ῥητόν· ἦτοι γὰρ τοῖς ἐν Κυρίῳ γονεῦσιν χρὴ ὑπακούειν τὰ τέκνα, ἢ ἐν Κυρίῳ δεῖ ὑπακούειν τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν. καὶ οὐδετέραν γε τῶν ἐκδοχῶν ἀποδοκιμαστέον· τοῖς τε γὰρ ἐν Κυρίῳ γονεῦσιν, ὅποιος ὁ Παῦλος ἦν Κορινθίων, ὑπακουστέον, καὶ τοῖς κατὰ σάρκα γονεῦσιν ὑπακουστέον, ἀλλὰ ἐν Κυρίῳ, προστάττουσιν οὐκ ἐναντία τῷ τοῦ Κυρίου βουλήματι. δίκαιον δὲ τὸ ὑπακούειν καθ' ἑκάτερον. ἅμα δὲ καὶ σημειώση πρὸς ἕτεροδόξους διαχωρίζοντας δίκαιον Θεὸν ἀπὸ ἀγαθοῦ, ὅτι τοῖς μαθηταῖς τοῦ ὡς φασιν ἀγαθοῦ προστάσσει τὸ (ὡς ἂν ἐκεῖνοι λέγοιεν) πρόσταγμα τοῦ ἑτέρου Θεοῦ· εἶγε ὁ ἕτερος δίκαιός ἐστιν, καὶ φησὶν ὁ Παῦλος δίκαιον εἶναι τὸ τὰ τέκνα ὑπακούειν τοῖς γονεῦσιν ἐν Κυρίῳ ἢ ἐν Κυρίῳ ὑπακούειν τοῖς γονεῦσιν. τὸ δὲ ῥητόν εἰληπται ἀπὸ τῆς Ἐξόδου, οὕτως ἔχον τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιο γένη ἐπὶ τῇ γῇ ἢ Κύριο ὁ Θεός σου δίδωμί σοι. καὶ ἐνθάδε δὲ ἐκτιθέμενος ὁ ἀπόστολος τὴν λέξιν παραλέλοιπεν τὸ (μετὰ τὴν μητέρα) σου, καὶ πεποίηκεν ἀντὶ τοῦ καὶ ἵνα μακροχρόνιο γένη καὶ ἔση μακροχρόνιος, παραλέλοιπέν τε μετὰ τὸ ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἢ Κύριο ὁ Θεός σου δίδωμί σοι. ἔστι δὲ ἡ ἐντολὴ πέμπτη τῆς Δεκαλόγου· διὸ ζητητέον πῶς δεῖ ἐκλαβεῖν τὸ ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη, πρώτης εἰρημένης ἐντολῆς τὸ οὐκ ἔονται οἱ θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. τινὲς μὲν οὖν οὕτως ἀνέγνωσαν ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ὡς τῶν πρὸ αὐτῆς ἐντολῶν οὐ περιεχουσῶν ἐπαγγελίαν· ἐπὶ γὰρ ταύτης οἴονται πρώτην ἐπαγγελίαν κεῖσθαι τὴν ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιο γένη ἐπὶ τῇ γῇ ἢ Κύριο ὁ Θεός σου δίδωμί σοι. εὐόκασιν δὲ οὗτοι μὴ τετηρηκέναι ἐπαγγελίαν κειμένην καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας ἐντολῆς, οὐ ποιῆει γὰρ, φησὶ, εαυτῷ εἶδωλον οὐδὲ παντὸ ὁμοίωμα, ὅ α ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅ α ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅ α ἐν τοῖ ὕδατιν ὑποκάτω τῇ γῆ· οὐ προκυνῆει αὐτοῖ οὐδ' οὐ μὴ λατρεύῃ αὐτοῖ. ἐγὼ γὰρ εἰμι Κύριο ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτὴ, ἀποδιδου ἁμαρτία πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕω τρίτη καὶ τετάρτη γενεᾶ τοῖ μι οὐί με, καὶ ποιῶν ἔλεο εἰ χιλιάδα τοῖ ἀγαπῶί με καὶ τοῖ φυλά σου ἰ τὰ προτάγματά μου· παρατήρει γὰρ ὅτι ἐπαγγελία ἐστὶ τὸ ποιῶν ἔλεο εἰ χιλιάδα τοῖ ἀγαπῶί με καὶ τοῖ φυλά σου ἰ τὰ προτάγματά μου. μήποτ' οὖν, ἐπεὶ ἡ Δεκάλογος πρώτη τῷ λαῷ νομοθεσία μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τὴν Αἴγυπτον εἴρηται, ἐκάστη τῶν δέκα ἐντολῶν πρώτη ἐστὶν ἐν πρώτοις τῶν ἐξῆς εἰρημένη. ὁ μέντοιγε θέλων ἐπιμένειν τῇ ἀποδόσει τοῦ ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ ἐρεῖ ὅτι ἴδια μὲν ἐστὶ τῆς τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου ἐντολῆς ἢ ἐπαγγελίας ἢ ἵνα μακροχρόνιο γένη ἐπὶ τῇ γῇ ἢ Κύριο ὁ Θεός σου δίδωμί σοι, οὐκ ἴδια δὲ τῆς οὐ ποιῆει εαυτῷ εἶδωλον οὐδὲ παντὸ ὁμοίωμα ἢ ποιῶν ἔλεο εἰ χιλιάδα τοῖ ἀγαπῶί με καὶ τοῖ φυλά σου ἰ τὰ προτάγματά μου. πάλιν δὲ αὐ καὶ πρὸς τοῦτο ἐνστήσεται ὁ τὴν Δεκάλογον ὅλην περιέχειν πρώτας ἐντολὰς διηγούμενος· ἐρεῖ γὰρ τὸ μακροχρόνιον γενέσθαι ἐπὶ τῇ γῇ ἢ Κύριο ὁ Θεός σου δίδωμί σοι τοῖς ἀγίοις οὐ διὰ μόνην δίδοσθαι τὴν τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου ἐντολήν ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλας μυρίας· δεήσει τε τὸν τοιοῦτον συναγαγεῖν ἐντολὰς αἷς ἐπιφέρεται τὸ ἵνα μακροχρόνιο γένη ἐπὶ τῇ γῇ, ἢ Κύριο ὁ Θεός σου δίδωμί σοι. μετὰ ταῦτα ζητητέον περὶ τῆς χαριζομένης ἐπαγγελίας τὸ μακροχρόνιον ἐπὶ τῇ γῇ ἢ Κύριο ὁ Θεός σου δίδωμί σοι τοῖς ἀγίοις. καὶ οὐκ ἀγνοητέον γε ὅτι κατὰ τὸ ῥητόν ἠγοῦνται τοῦτο γίνεσθαι οἱ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ὁρῶμεν οὐ πάντως τοῦτο ἀληθές, φησὶ δὲ καὶ ὁ προφήτης οἴμοι ὅτι ἡ παροιμία μου ἐμακρύνθη. ζητητέον οὖν τὴν ἀγαθὴν γῆν ἣν Κύριο ὁ Θεός σου ἐν ἐπαγγελίᾳ δίδωμί τῷ καταλιπόντι τὴν πνευματικὴν Αἴγυπτον καὶ μετὰ πάσης

μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς ὀδεύσαντι τὴν πνευματικὴν ἔρημον τὴν πολλὴν καὶ φοβερὰν, καὶ νικήσαντι οὐς πατὰ εἰ Κύριος βασιλεῖ μεγάλου καὶ οὐς ἀνεῖλεν Κύριος βασιλεῖ κραταιοῦ. 32 Eph. vi9 καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς. [᾿Ωριγένης δέ φησιν] τίνα τὰ αὐτὰ τῶν προειρημένων; οἶμαι οὖν ὅτι ἐν ἀπλότητι καρδίας καὶ τὸ ποιῶντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ μετ' εὐνοίας τῆς πρὸς τοὺς οἰκέτας. [vi 10] τοῦ λοιποῦ ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. τὸ δυναμοῦσθαι ἐν Κυρίῳ δυναμοῦσθαι ἐστὶν ἐν λόγῳ καὶ ἐν σοφίᾳ καὶ τῇ τῆς ἀληθείας θεωρίᾳ καὶ πάσαις ταῖς Χριστοῦ ἐπινοίαις· οὗ μάλιστα ἐστὶ τὸ τῆς ἰσχύος κράτος καὶ κραταιότερον ἀρετῆς καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἅτινα πάντα εἰσὶ δυνάμεις, ὥσπερ αἱ κακίαι ἀδυναμία. ἔστι δέ τις τῶν ἀρετῶν (ὡς φασὶν οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ) ἀθεώρητος ἢ καλουμένη ἰσχύς, ὠνομασμένη οὕτως τῷ ἀναλογίαν τινὰ ἔχειν πρὸς τὴν σωματικὴν ἰσχύν, καὶ ἄλλη θεωρητός, κάλλος ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ ὠνομασμένη, καθ' ὃ κάλλος λέγεται, περιζῶ αὐτὴν ῥομφαίαν οὐ ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ, τῇ ὠραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου· καὶ ἐν τῷ ᾿Ασματι τῶν ἀσμάτων πρὸς τὴν νύμφην ὅλη καλὴ εἶμι πλησίον μου, καὶ μῶμο οὐκ ἔστιν ἐν οἴῳ· καὶ πάλιν ἐν τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ καὶ ἐπιθυμῆσαι ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. 33 Eph. vi11 [ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στήναι πρὸς τὰς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου.] [᾿Ωριγένης δέ φησιν] ἐκ τῶν ἐξῆς καὶ τῶν περὶ τοῦ σωτήρος ἀναγεγραμμένων ἐστὶν εἰπεῖν πανοπλίαν εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστόν, ὥστε ταῦτόν εἶναι τὸ ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ τῷ ἐνδύσασθαι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. <εἰ> γὰρ ζώνη μὲν ἐστὶν ἡ ἀλήθεια θώραξ δὲ ἡ δικαιοσύνη, ὁ σωτὴρ δὲ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ δικαιοσύνη, δηλὸν ὅτι ὁ σωτὴρ ἐστὶν ἡ ζώνη καὶ ὁ θώραξ. ἀνάλογον δὲ τούτοις αὐτὸς ἂν εἴη ἡ ἐτοιμασία τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης καὶ ὁ τῆς πίστεως θυρεὸς καὶ ἡ τοῦ σωτηρίου περικεφαλαία καὶ ἡ τοῦ πνεύματος μάχαιρα, ὅπερ ἐστὶ ῥῆμα Θεοῦ ὁ ζῶν λόγος καὶ ἐνεργὴ καὶ τομώτερο ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίτομον. ποῖαν δὲ κἂν ἐπινοῆσαι ἄλλην ἐστὶν λέγεσθαι πανοπλίαν Θεοῦ ἢν χρὴ ἐνδύσασθαι τὸν ἐνστησόμενον πρὸς τὰς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου ἢ τὴν ἀρετὴν ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστός; τοῦτον γὰρ κατὰ πάσας τὰς ἐπινοίας αὐτοῦ ἐνδυσάμενος ἰκανὸς ἔσται στήναι πρὸς πάσας τὰς μεθοδεῖας τῆς κακίας ἐνεργουμένης ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς διαβόλου. καὶ καθὸ μὲν τὴν ἀλήθειαν ἔξωσταί τις, οὐκ ἐξελευσθήσεται ἐπὶ τὸ συγκαταθέσθαι τοῖς ὑπὲρ τοῦ ψεύδους πιθανοῖς καὶ σοφισματώδεσι λόγοις· καθὸ δὲ τὴν δικαιοσύνην ἠμφίεσται, ἄτρωτος ἔσται ἀπὸ τῶν βελῶν τῆς ἀδικίας, οὐδενὸς αὐτῶν καθικνουμένου καὶ ἄδικον ποιῶντος τὸν ἐνδεδυμένον τὴν δικαιοσύνην. καὶ ὁ ὑποδησάμενος δὲ καλὰ ὑποδήματα τῆς ἐτοιμασίας τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ὡς ἔτοιμος καὶ ἐτοιμὰς εἶμι τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο εἰρήνης ἄνθρωπος γεγωνώς, οὔτε πολεμικόν τι καὶ στασιῶδες ἐργάσεται οὔτε τοῖς ἀνετοίμοις συγκαταδικασθήσεται. χῶραν τε οὐχ ἔξει ἢ ἐχθρὰ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἀπιστία, ἔνθα ὁ τῆς πίστεως ἐστὶ θυρεός· ἄθραυστός τε διαφυλαχθήσεται τὴν κεφαλὴν τῆς ψυχῆς, ἐν ἧ ἔστι τὰ θεῖα καὶ νοητὰ αἰσθητήρια, ὁ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου περικείμενος. ἀλλὰ καὶ ὡς γενναῖος στρατιώτης πάντα τὰ πολέμια τῇ ἀληθείᾳ δόγματα κατακόψει καὶ ἀνελεῖ ὁ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα Κυρίου, κρατῶν. [vi 12] ὅτι οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἢ πάλιν πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. νομίζω πρὸς αἷμα καὶ σάρκα εἶναι <πάλιν> τοὺς λεγομένους παρ' αὐτῷ ἀνθρωπίνου πειραμοῦ, ὅτε ἢ ἀρξὴ ἐπιθυμοῦσθαι κατὰ τοῦ πνεύματος προσκαλεῖται ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ποιῆσαι τὰ ἔργα αὐτῆς. οὐκέτι δὲ ἀνθρώπινο πειραμὸς οὐδὲ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα ἢ πάλιν, ὅτε ἦτοι ὁ Σατανᾶ μεταχηματιζόμενος εἰς ἄγγελον φωτὸς ἀγωνίζεται ἡμᾶς πείσαι προσέχειν αὐτῷ ὡς ἀγγέλῳ φωτός, ἢ τι τῶν παραπλησίων τούτοις, ἃ γίνεται ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ ἡμεῖοι

καὶ τέρασι ψεύδου καὶ ἐν πάῃ ἀπάτῃ ἀδικία. καὶ εἰ πείσαι δέ τινα ὁ ἐχθρὸς παραδέξασθαι αὐτὸν ὡς Κύριον ἐροῦντα ἐν αὐτῷ τάδε λέγει Κύριο, ὥστε καὶ ὑπολαβεῖν τινα ἑαυτὸν προφήτην γεγονέναι τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, ταῦτ' ἂν ποιήσαι οὐχ ὡς αἷμα καὶ σὰρξ ἢ ἀνθρώπινο πειραμὸ παλαίσας τῷ μέχρι τούτων ἑαυτὸν φρουρήσαντι· διόπερ οὐδαμῶς δοτέον <τόπον> τῷ διαβόλῳ. ἐρεῖ δέ τις τὸ οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἢ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς πρὸς τὰς ἐξουσίας καὶ τὰ ἐξῆς λέγεσθαι ἵνα διδασκώμεθα μηδὲ τὰ νομιζόμενα ἀπὸ τοῦ φρονήματος ἔρχεσθαι τῇ ἀρκῶ ἡμῖν ἁμαρτήματα πρῶτον νομίζειν ἔρχεσθαι ἡμῖν ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ αἵματος, ἀλλ' ἀπὸ τινων δυνάμεων ταῦτα ἐνεργουσῶν· εἰσὶ γάρ τινες δαίμονες ἐνεργοῦντες τοὺς ἔρωτας καὶ τὰ φίλτρα, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ προφήτης λέγων πνεύματι πορνεία ἐπλανήθη ἂν. τὸ δ' ὅμοιον εἰπεῖν καὶ περὶ ἄλλων δαιμόνων θυμὸν καὶ ὄργην ἐμποιοῦντων, οὓς ἀνακαλοῦντες καὶ οἱ περιέργοι λέγονται θυμοκάτοχοι <όν> τινα ποιεῖν. τὸ μισεῖν δὲ οὐ χωρὶς τῶν ἐνεργούντων ποιούμεν ὅτε μισοῦμεν δαιμόνων· καὶ τοῦτο δέ τις ἐκ τῶν λεγομένων μισήτρων οὐκ ἀτόπως κατασκευάσει. ἐπεὶ οὖν βούλεται, φησὶν, ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος διδάξαι οὐκ ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ σώματος ἔρχεσθαι ἡμῖν τὸ ἁμαρτάνειν, διὰ τοῦτο λέγει οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἢ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας καὶ τὰ ἐξῆς. ζητοῦντες δὲ ἀπὸ ποίων παλαιῶν ὠφελημένους γραφῶν ὁ Παῦλος ταῦτά φησιν ἀποκαλυφθεισῶν αὐτῷ καὶ φανερωθεισῶν, στοχαζόμεθα ὅτι ἐκ τῶν ἀναγεγραμμένων περὶ πολέμων καὶ μονομαχιῶν, οἷον τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν Γολιάθ καὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους ἢ τὰ ἔθνη οἷς ἀνταγωνιζόμενοι νενικήκασι· εἰκὸς γὰρ ἕκαστον ἐκείνων σύμβολον εἶναι πνευματικῶν ἀρχῶν ἠττωμένων ἢ περιγινόμενων. ἢ πάλῃ οὖν ἔστιν ἡμῖν πρὸς ἐξουσίας οὐχ ὁρατάς τινας καὶ σαρκίνας, καὶ κοσμοκράτορας τοῦ περιέχοντος τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος σκότους, καὶ πρὸς τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα οἰκοῦντα τὸν ἐπουράνιον τόπον, τουτέστιν τὸν ἀέρα· καὶ ἐν ἄλλοις γοῦν εἶπεν ἐν οἷ περιεπατήατέ ποτε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆ ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντο ἐν τοῖ ἀπειθείᾳ. ἔοικεν γὰρ ὁ περιεχυμένος ἡμῖν ἀὴρ πεπληρῶσθαι δυνάμεων ἀντικειμένων. 34 Eph. vi13 ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι, φησί, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ. [Ῥωριγένης] ὁ ἀντιστῆναι ζητῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ ὀφείλει ἔχειν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἣν ἐξέθετο ὁ ἀπόστολος, δι' ἣν ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπήεται οὐδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν λέγειν φαῦλον ὁ διάβολος καὶ κατήγορο τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ ἀπατῶν ὡς ἰδίου καὶ τῇ μερίδῳ αὐτοῦ γεγεννημένους τοὺς ἁμαρτωλοὺς. ἄλλος δέ τις ἐρεῖ τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα εἶναι πονηρὰν ἡμέραν. τρίτος δὲ παρὰ τὰς δύο ἐκδοχὰς ἔσται τις λόγος λέγων μὴ πέρας ἔχειν τὸν ἀγῶνα τῷ τὸν βίον τοῦτον ἐξεληλυθότι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐνταῦθα νενικηκότα καὶ ἐν ἄλλῃ πονηρᾷ ἡμέρᾳ μέλλειν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὰς ἀντικειμένας ἐνεργείας ἐπιφαινομένας. [vi 14] στήτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν γέγραπται ἔτω ἂν αἰὶ ὁ φύε ὑμῶν περιεζωμένα. τίς δὲ ἡ ζώνη νῦν γινώσκομεν· ὁ τὰ τῆς γεννήσεως συστειλάς πράγματα καὶ μηκέτι αὐτῇ ὑπηρετῶν ἀλλὰ σπεύδων ἐπὶ τὴν ἀθανασίαν, τὴν ὀσφὺν ζώννυται. [vi 14] καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης. ὡς περὶ δυσπαθέστερός ἐστιν βαλλόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ὁ θώρακα ἐνδυσάμενος, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ καιριώτερα δυσπαθέστερος, οὕτως ὁ τὴν δικαιοσύνην ἠμφισμέμενος οὐκ ἂν τρωθῆι οὔτε ὡ ἔλαφο τοξέυματι πεπληγῶ εἰ τὸ ἦπαρ, οὔτε γὰρ εἰς θυμὸν οὔτε εἰς ἐπιθυμίαν ἐμπεσεῖται, ἀλλὰ καὶ καθαρὸ τὴν καρδίαν μενεῖ, τῷ ἐνδεδύσθαι τῆς δικαιοσύνης τὸν θώρακα κεχαλκευμένον αὐτῷ ἀπὸ τοῦ τεχνίτου τῶν ὅλων Θεοῦ, ὅστις ἐκάστῳ τῶν ἀ<γ>ίων κατασκευάσα<ς> δίδωσι τὴν πανοπλίαν. [vi 15] καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης. παρατήρει ὅτι δύναμιν τινα τῆς ψυχῆς πόδας ὠνόμασεν, οἷς οἶονεὶ ὀδεύομεν βαδίζοντες τὸν εἰπόντα ἐγὼ εἰμι ἢ ὁδὸ ,

οὔστινας ὑποδῆσαι δεῖ τῇ ἐτοιμότητι τοῦ τῆς εἰρήνης εὐαγγελίου. οἶμαι δὲ τούτων τῶν ὑποδημάτων σύμβολα εἶναι τὰ ἐν τῇ Ἐξόδῳ ἀναγεγραμμένα ὑποδήματα ἅπερ ἔχρῃν ἔχειν τοὺς ἐσθίοντας τὸ πάσχα καὶ ἐτοιμοὺς ὄντας πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν. οὔτω γάρ φησι, φάγε θε αὐτό· αἱ δὲ φύε ὑμῶν περιεζω μέναι καὶ τὰ ὑποδήματα ὑμῶν ἐν τοῖ ποῖν ὑμῶν καὶ αἱ βακτηρίαι ὑμῶν ἐν ταῖ χερσίν ὑμῶν, καὶ ἔδε θε αὐτὸ μετὰ πουδῆ· πάχα ἐστὶ Κυρίου. ἐτοιμότητος γὰρ καὶ τὸ ἐσθίειν μετὰ πουδῆ καὶ τὸ ὑποδεδεμένον ἐσθίειν, ἵνα ἰσχυροποιηθέντες ὑπὸ τῶν τροφῶν ὀδεῦσαι δυναθῶσιν. ὁ μὲν οὖν ὀδεύων ὑποδεδέσθω, ὁ δὲ φθάσας ἐπὶ τὴν ἀγίαν γῆν ὑπολύεσθω· λῦαι γάρ, φησί, τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἔστηκα γῆ ἀγία ἐστὶ. διὰ τοῦτο ὁ μὲν μὴ ἀπόστολος ὑποδεδέσθω τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· ὁ δὲ ἀπόστολος μηκέτι ὑποδήματα αἰρέτω εἰ ὁδόν, ἤδη τελειωθείς καὶ ὢν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου καὶ ἐστηκὼς καὶ περιπατῶν ἐν γῆ ἀγία ἐστὶ, ζῶν ἐν Χριστῷ. 35 Eph. vi16 [ἐν πᾶσιν ἀναλαμβάνοντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι.] [Ὡριγένης φησί] βέλη τοῦ πονηροῦ οἱ πονηροὶ εἰσι διαλογισμοί· οὐδὲ τὴν ἀρχὴν οὖν βαλεῖν εἰς τὴν καρδίαν δυναθῆσεται, ἐπὶ τὴν <ἦ> σκεπόμενος τῷ τῆς πίστεως θυρεῷ, σβεννυμένων πάντων τῶν πεπυρωμένων τοῦ ἐχθροῦ βελῶν ἐν αὐτῷ· ἐρεῖ δὲ ὁ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως περικείμενος ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα, πῶ ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου, μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς τρουθίον; ὅτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τόξον, ἠτοίμασαν βέλη εἰς φαρέτραν, τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν κοτομήνῃ τοῦ εὐθεῖ τῇ καρδίᾳ. πεποιθότο γάρ μου, φησὶν, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, πῶ μοι συμβουλεύετε μὴ ἴστασθαι πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐντεινόμενα κατ' ἐμοῦ τόξα καὶ ἐτοιμαζόμενα ὑπ' αὐτῶν βέλη ἐν φαρέτραις, θελόντων τρώσαι τοῦ εὐθεῖ τῇ καρδίᾳ; ἰδοὺ γάρ καὶ ἔστηκα καὶ οὐ μεταναστεύω, καὶ πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα ὅσον οὐπω σβεσθήσεται. [vi 17b, 18, 19a] καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶ ῥῆμα Θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως, προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἀγίων καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ. ὁ ὑγιαίνων λόγος ἀπὸ Θεοῦ πνεύματος ῥεῖ, ὁ δὲ ἐναντίον ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ γὰρ ὢν ἐκ τῆς γῆς ἐκ τῆς γῆς ἐστὶ καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν· καὶ ὁ ἐώρακεν καὶ ἤκουεν ἐν τούτῳ μαρτυρεῖ. ὁ δὲ ἐκ τοῦ πνεύματος λόγος μάχαιρά ἐστίν, διόπερ ἐνταῦθά φησιν ὁ Παῦλος τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος εἶναι ῥῆμα Θεοῦ· ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργῆ καὶ τομώτερο ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν διὰ τομῆς καὶ δεικνύμενο ἄχρι μεριμῆς ψυχῆ καὶ πνεύματος τέμνει τε καὶ διαιρεῖ, ἀνύων καὶ διὰ τῆς προσευχῆς καὶ δεησεως τοῖς ἐν παντὶ καιρῷ προσευχομένοις καὶ προσευχομένοις πνεύματι κατὰ τὸ προεὔξομαι πνεύματι· καὶ ἀνύει τοῖς ὑπὲρ τοῦ πλουτῆσαι ἐν ῥήματι Θεοῦ ἀγρυπνοῦσι, καὶ προσκαρτεροῦσι τῇ τούτου κτήσει, ἐπὶ τῷ καὶ ἄλλους ὠφελῆσαι καὶ τοῖς ὠφελούσι διὰ τῶν εὐχῶν ἐνεργῆσαι. παρατήρει δὲ καὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου μέτριον, αἰτοῦντος ἀπὸ τῶν Ἐφεσίων δεήσεις γενέσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ. 36 Eph. vi19b [ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου.] [Ὡριγένης] ὅταν ἀνοιχθῇ τὸ στόμα δοθέντος λόγου, τότε παρρησίᾳ γνωρίζεται τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου καὶ οὐκέτι ἐν παροιμίαις καὶ παραβολαῖς, ὡς καὶ ὁ σωτὴρ φησιν ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ὑμῖν ἐν παροιμίαις λαλήσω ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀπαγγελῶ ὑμῖν. τὸν δὲ ἐν παρρησίᾳ λόγον μόνος καὶ πᾶς χωρῆσαι δύναται ὁ τὴν καρδίαν ἔχων μὴ καταγινώσκουσαν, ἐπεὶ ἐὰν ἡ καρδία μὴ καταγινώσκῃ, παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ ἐὰν αἰτῶμεν λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ. ὅθεν καὶ σπᾶνιος ὁ ἐν παρρησίᾳ γνωρίζων τὸ μυστήριον τῷ σπᾶνιον εἶναι τὸν παρρησίαν ἔχοντα πρὸς Θεόν. τί γὰρ καυχῆται ἀγνήν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τί παρρησίᾳ εἶται καθαρὸν εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; [vi 21–22] ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τύχικος ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ

πιστὸς διάκονος ἐν Κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο ἵνα γινῶ τὰ περὶ ὑμῶν καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. ἐπεὶ πᾶς ὁ τοῦ ἀποστόλου βίος καὶ πᾶσα πρᾶξις αὐτοῦ καὶ ἐνέργεια Λόγῳ Θεοῦ ἐγίνετο, ζῶντο ἐν αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο πέμπει τὸν Τύχικον, τὸν κανόνα τοῦ βίου καὶ τὴν τάξιν τῶν πράξεων αὐτοῦ ἀπαγγελοῦντα τοῖς Ἐφεσίοις· καὶ ἔπρεπέ γε τῷ ἀποστόλῳ, ὑπὲρ τοῦ ἔχειν παράδειγμα πολιτείας ἀγαθῆς τοὺς Ἐφεσίους, πέμψαι δι' αὐτὸ τοῦτο τὸν Τύχικον. ἔμελλον δὲ καὶ παρακαλεῖσθαι, τὰ ἄριστα καὶ τὰ ἀποστόλῳ ἀρμόζοντα κατορθοῦσθαι μανθάνοντες τῷ Παύλῳ. 37 Eph. vi23 [εἰρήνην τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπην μετὰ πίστεως ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.] [Ὡριγένης φησὶν] εἰ καὶ τι ἄλλο δῶρόν ἐστι διδόμενον ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰρήνη· ὅπερ ἐν τῶν τιμιωτάτων ἐστὶ δῶρων, ἢ ὑπερέχου α πάντα νοῦν, ἥτις φρουρῆει τὰ καρδία καὶ τὰ νοήματα τῶν ἀγίων, γαλήνη τις καὶ εὐδία οὔσα ψυχῆς, παντὸς χειμῶνος καὶ πάσης ἀκαταστασίας καὶ πάθους ἀλλοτρία. ὁμοίως δὲ τῇ εἰρήνῃ καὶ ἡ μετὰ πίστεως ἀγάπη δῶρόν ἐστι διδόμενον ἀπὸ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀγάπη δὲ πρὸς Θεὸν μὲν ὡς γέγραπται ἐξ ὅλης καρδίας καὶ τῶν ἐξῆς, πρὸς τὸν πλησίον δὲ ὡς ἑαυτὸν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦ ἐχθροῦ ὁ λαβὼν δῶρον τὴν ἀγάπην ἐπιφαίνει αὐτήν, οὐδένα μισῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων εὐχόμενος. [vi 24] ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. διηγήσαντό τινες εἶναι τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ, καθαρεύοντα ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς φθορᾶς· ἔργα δὲ τῆς φθορᾶς ἐστὶ τὰ κατὰ τὴν συνουσίαν, ὅθεν καὶ ἡ συνήθεια «ἀφθόρους» ὀνομάζει τοὺς καθαρὸς ἀπὸ συνουσίας, καὶ «ἐφθαρμένους» τοὺς μίξεως γευσαμένους. ὑπερτείνοντες δὲ τινες τὸ εἶ τι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει φθερεῖ αὐτὸν ὁ Θεός· οὕτως ἐδέξαντο· οὐ δυνάμενοι τούτῳ ὁμοίως σῶσαι τὸ ἀλλὰ ἕκαστο ἴδιον ἔχει χάριμα ἐκ Θεοῦ, ὁ μὲν οὕτω, ὁ δὲ οὕτω. ὅρα δὲ εἰ δύναται πᾶσα μὲν ἀμαρτία φθορὰ εἶναι ψυχῆς, ἢ δὲ παντελῆς αὐτῆς ἀποχὴ ἀφθαρσία· ὥστε τοὺς ἀγαπώντας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ εἶναι τοὺς πάσης ἀμαρτίας ἀπεχομένους· μεθ' ὧν πάντων ἐστὶ τοῦ Θεοῦ χάρις. ὡς ὄντων μέντοι γέ τινων τῶν ἀγαπώντων μὲν τὸν Κύριον, οὐ μὴν ἐν ἀφθαρσίᾳ ἀγαπώντων αὐτόν, φησὶν ὁ Παῦλος ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ.